

Štev. 21.

V Trstu, 10. novembra 1894.

Letnik VII.

Aleksander III. Aleksandrovič.

Vest o smrti Gosudarja Imperatorja Aleksandra III. pretresla je vso Rusijo, Slovanstvo, Evropo in civilizovani svet v obče. Skupna civilizacija človeštva bila je sedaj prisiljena pripoznati, da je umrl mogočen vladar, ki je odločeval v Evropi nad mirom in vojno, pa se je odločno postavil za največjega zaščitnika miru. Car Aleksander III. ni prelomil nikdar svoje besede, in zato je ves svet in celó diplomatski svet veroval v njegovo miroljubje. Po carjevi odločilni zaščiti miru je uredila vsa velika politika svoje ravnanje, in zato je soglasno in tudi iskreno sožalje pri vseh mogočnikih, ki se sami potegujejo za ohranjenje evropskega občega miru. Zato tolika skrb, toliko pozvedovanje, kaj bode v bodočnosti, ko je izdihnil plemenito dušo car miru. Ruski narod pa plače nad izgubo „selskega carja“, preljubljenega otca, ki je povzdignil Rusijo na znotraj in zunaj kot dejansko svetovno vevlast. Rusija plače za velikim in plemenitim carjem, Slovani pa žalujejo po izgubi vladarja, ki je bil po mišljenju in čustvovanju velik in moder Slovan. Vrine pokojnega carja pa s soglasnim sožaljem dostojno ocenjujejo drugi narodi in vladarji, s katerimi je bil v bolj ali manj prijateljskih odnošajih. Med vladarji je cesar Fran Josip, kateri je bil s carjem Aleksandrom III. prijatelj, ki, kakor poročajo, se je sam razjokal ob smrti svojega prijatelja.

Dasi je bil car Aleksander III. na prestolu samo trinajst let, zaslužil si je večno ime v obči in kulturni zgodovini, za Rusijo specijalno ime velikega in plemenitega Gosudarja Imperatorja. Na znotraj je on v Rusiji odstranil ali zmanjšal mnogo zaprek, zaradi katerih se ni narod mogel poprej razvijati povoljno. Židovski mnogoštevilni in škodljivi vpliv je na mnoge strani postavil v meje enakih zakonov, ki veljajo za druge podanike. Spoznavši namere in delovanje tujih obsežnih naselbin, potisnil je te s posebnimi zakoni v tiste meje, v katerih

bi se moglo rusko naseljenje razvijati svobodniše in naravnije v svojem občem gospodarstvu. Nemškim baronom je skrčil tisto svobodo, vsled katere so pritiskali gmotno in narodno domači ruski narod. V obče je zmanjševal premogočni stari tuji vpliv na znotraj. Pozitivno pa je pospeševal s posebnimi naredbami in zakoni selsko naseljenje; nikjer se v tako kratki dobi ni storilo toliko za kmetški stan, kakor v Rusiji za Aleksandra III, in zato je po zasluženju dobil pridevek „selskega carja“. V obče pa se je raztezalo pokojnikovo delovanje na vse stroke občega narodnega gospodarstva, in to je on pospeševal na znotraj s povzdigo velike obrti in na veliko razprostranjenimi občili. Dosledno ga je to napotilo do neobičajnih trgovskih pogodb, kakoršni ste pogodbi z Nemčijo in Avstro Ogersko. Proti Vstoku pa si je postavil v vsem kulturnem človeštvu nesmrtni spomenik z zidanjem sibske železnice, ki bode po daljavi in obči važnosti presegala železne ceste vsega drugega zemeljskega površja. Takó je Aleksander III. uvrstil Rusijo za daljnjo bodočnost med vevlasti, ki imajo prvo mesto v svetovnem gospodarstvu. S tem pa je položen tudi glavni temelj samostalni in samozavestni politiki svetovne države.

Car Aleksander III. je za mladih let s svojim pokojnim očetom doživel veliko ponižanje Rusije sosebeno po pogajanjih pri Berolinskem traktatu; on je sosebeno pretrpel hude vdarce razžaljenja vsled počenjanja nevalježnih politikov na Bolgarskem in v Srbiji; toda samozavest ga ni zavedla k maščevanju; s stališča viših ciljev, ki jih ima Rusija v bodoči zgodovini človeštva, je hladnokrvno gledal na razvijanje stvari, in on je ostal mož beseda, ko je pri tolikih zunanjih skušnjavah branil in ohranil mir.

Zunanja politika nekaterih držav bi bila rada uničila politiško moč Rusije z izpodkopavanjem ruskih

financij, in nasproti nobeni vevlasti niso v prošlem desetletju sramotniše, rekli bi, pometali, kakor z umetnim pritiskom na ruski rubelj, in kar je najpomembnejše, nobena država bi ne bila nasprotnikom ruskega gospodarstva toliko prizanašala, kakor je storila Rusija. A posledica te ne lehkó umljive ruske visokodušnosti je sedaj ta, da Rusija ima urejene in okrepljene finance v toliki meri, da so se uklonili najhujši izpodkopovalci teh financij, in da je sedanja ruska bilanca med najugodnejšimi. Vrh te odločilne strani narodnega gospodarstva v Rusiji pridružila se je še velika politika, ko ste stopili Rusija in Francija v tesnejše, prijazne odnose in ste s tem vstvarili evropsko ravnovesje, vsled katerega je še le zginit strah pred silovitimi vojnami. Prijateljstvo Francije in Rusije je zasluga carja Aleksandra III., in še ti, ki na zunaj nasprotujejo tej vsaj dejanski zvezi, jo morajo v srcu blagoslovljati, ker je omejila moč sosebno nemške hegemonije, prevladavše za Bismarckovega kancelarstva.

Takó je zapustil Aleksander III. večni spomin velikega politika na znotraj in zunaj in je zajedno pokazal pot svojemu nasledniku.

Poljaki so nepopoljšljivi sovražniki Rusije, a car Aleksander III. je tudi njim za slabo povračal le dobro. Ne le da Poljaki v Rusiji se razvijajo gmotno in kulturno, kakor nikjer bolje, je pokojni car uredil v dogovoru s papežem Leonom XIII. tudi cerkvene odnose, da je isti papež pred svetom pripoznal zasluge carja Aleksandra III., in so nepristranski potujoči viši katoliški dostojanstveniki po knjigah zabeležili, da je zavladala tudi nasproti katoliškim Poljakom tista verska tolerancija, ki je v Rusiji obča in dejanska, in naj se poljski rogovileži še toliko lažejo nasproti temu dokazanemu dejstvu.

„Rusija Rusom!“ to geslo je vodilo Aleksandra III., kakor je opomnil tudi Bismarck; v tem smislu je bila politika pokojnikova nacijska politika. K tradicijam te politike spada samovladarstvo in vera ruskega naroda, in teh dveh načel se je držal nepremično Aleksander III. On je spoznal, da konstitucijo po zapadnih obrazcih mora dandanes želeti Rusiji le nerazum ali pa sovraštvo. Misleci tujih narodov in držav sami pripoznavajo, da ustava po zapadnem kroju bi bila za Rusijo največa nesreča in bi ugajala pred vsem židovski internacionali, ki celó pri manjših državah izsesava državne in narodne finance, s temi pa izpodkopuje občo blaginjo in *naravno* razvijanje narodnih kultur. Tudi to, da je popravil Aleksander III. le, kar je bilo neizogibno potrebno, in da je zatrl vsakotero namero za konstitucijo po zapadnih oblikah, zabeleži historija kot znak, da je bil pokojni velik modrijan na ruskem prestolu.

Kljubu samozavesti o mogočnosti, Aleksander III. ni iskal zunanje slave; najsrečnejši je bil v preljubljeni

oži obitelji, in sreča mu je bila na to stran ugodna do poslednjega izdihljaja. Večkrat previden s svetimi tajnostimi, okrožen od soproge, sina, naslednika in njegove neveste, ostavši pri zavesti do poslednje četrt ure, izdihnil je veliko in plemenito dušo v naročju svoje drage soproge in objeman od sina Nikolaja in bodoče njegove družice. Umril je udan v Božjo voljo kakor svetnik.

Črnogorski knez je izgubil v Aleksandru III. svojega velikega pokrovitelja, ki mu je bil za neke dobe izrecno jedini prijatelj; isti knez pa ima trdno nadejo, da pokrovitelj Črne Gore ostane tudi sin Aleksandra III., namreč sedanji Gosudar Imperator Nikolaj II. Aleksandrovič. Analogno se nadeja ruski narod, in se nadejajo vsi tisti, ki vidijo v ruskem narodu in Rusiji zaščitanje občega miru in neposredno ali posredno tudi svojih interesov, da car Nikolaj II. bode dostojen naslednik svojega velikega in plemenitega otca. Poslednjemu pa kličemo z ruskim narodom in ostalim Slavjanstvom: *Вѣчная ему память!*

Car Aleksander III. umrl je 20. okt. st. st. ali v dan naših Vseh Svetnikov ob 2 urah 15 minutah popoldne, in sicer v Livadiji, v toplem kraju južne Rusije. Zadnje dni mu se je zdravje nekoliko boljšalo, in takó je svet med upanjem in strahom zasledoval poročila iz Livadije. Nepričakovano naglo je prišla katastrofa, in veliki pokojnik je videl sicer pri sebi nevesto prestolonaslednika Hesensko princesinjo Aliso, ni pa učakal njene poroke. No, obdan od najdražih svoje obitelji je izdihnil blago svojo dušo.

Aleksander III. rodil se je dne 26. febr. 1845. l. v Peterburgu kot drugi sin carjeviča Aleksandra poznejšega carja Aleksandra II. in carice Marije Feodorovne (princesinje Marije Darmstatske). V tem, ko je bil njegov starejši brat, cesarjevič Nikolaj, izvrstno in vsestransko vzgojen, vzgajali so Aleksandra izključno le v vojaškem pravcu. Leta 1865. umrl je cesarjevič Nikolaj v Nizzi in s tem postal je Aleksander cesarjevič. Poročil se je leta 1866. z dansko princesinjo Dagmar, nevesto pokojnega mu brata. Cesarjevič Aleksander je zbiral okrog sebe one elemente (tudi iz birokracije), ki niso bili zadovoljni s stremljenjem carja Aleksandra II. po Zapadu; sosebno med nemško-francosko vojno kazal je „mladi dvor“ (takó so imenovali ta krog) svojo antipatijo proti Nemčiji. O turško-ruski vojni zapovedoval je carjevič Aleksander levo krilo Dunavske vojske in ob tej priliki se je večkrat pokazal jako hladnokrnega.

Znano je, pod kakšnimi okolnostimi je zasedel cesarjevič Aleksander ruski prestol, kajti še je v živem spominu grozna smrt njegovega očeta dne 13. marca 1881. leta. Dne 16. marca izdal je minister pl. Giers kot vodja ministerstva za zunanje posle okrožnico, s katero se je prijavljal tir politike miru. Rusija ostane zvesta svojim prijateljem. bilo je rečeno v tej okrožnici, in hoče čuvati prevzete posvečene simpatije. Dne 19. aprila 1881. bil je ministerski svet pod predsedstvom carja, v katerem se je posvetovalo o konstitucionalnih preosnovah, kateri načrt je izdelal Loris-Melikov še pod carjem Aleksandrom II. Ministerski svet vsprejel je te načrte z 9 glasovi proti 5, car pa je ponudil

grofu Lorisu rokó rekoč: „Pristajem v to.“ Proti načrtom glasoval je tudi carjev odgojitelj, Pobédonoscev. Sklep tega ministerkega sveta se pa ni izvršil, kajti car se je nekoliko dni pozneje izjavil, da si hoče pridržati neomejeno samooblast, kojoj je podedoval po svojem očetu.

Ako se pa to ni zgodilo, vzrok je tudi ta, ker se car ni hotel udati pred zarotniki in prekucuhi. Odpustil je Loris-Melikova kot ministra za notranje posle in imenoval na njegovo mesto generala Ignatijeva. Vsled teh strogih korakov govorilo se je tedaj mnogo o nihilistiškem gibanju, češ, da so nihilisti prisodili carju usodo njegovega očeta. Car s svojo obitelji je takrat bival večinoma v Gačini, ali v Peterhofu, ter je odložil i kronanje v Moskvi, katero se je vršilo še-le 27. maja 1883. Svečanosti ob kronanju trajale so nekoliko dni; od avstrijskega dvora udeležila sta se jih nadvojvoda Karol Ljudevít in nadvojvodinja Marija Terezija. Kronanje je vršil Novgorodski mitropolit Izidor z asistencijo 12 ruskih hierarhov, stavivši carju in carici korono na glavo in izročivši mu znamenja carske oblasti: žezlo in jabolko. Tega dne je bil izdan kronitbeni manifest, po katerem so bili odpuščeni vsi davčni zaostanki do 1. januarja 1883., mnogim obsojencem bile so kazni popuščene povsem ali deloma, odpravljeno je bilo policijsko nadzorstvo nad administrativno prognanimi, in dopuščena je bila povrnitev onim, ki so bili pobegli v inozemstvo, in konečno bilo je pomiloščenih mnogo udeležnikov poljske vstaje.

Ko je leta 1888. zasedel svoj prestol sedanji nemški cesar, odpeljal se je demonstrativno iz Viselskega pristanišča, da obišče izmed vladarjev najprvo carja Aleksandra, torej prej nego svoja zaveznika na Dunaju in v Rimu. S tem je nemški cesar priznal, da je car najmočnejši vladar v Evropi. Menda se je nemški cesar ob tej priliki hotel sporazumeti s carjem, da bi mogel obračunati s Francijo. No, car je ostal nesklonjen, in cesar Viljem se je osvedočil, da bi v slučaju vojne s Francijo ostala Rusija nevtralna, kakor je bila 1870. leta. Pozneje bratjenje Rusov s Francozi v Kronštatu in v Toulonu bil je jasen odgovor cesarju Viljumu. Jasno je torej, da je bil car velika zapreka nemški politiki, katere glavno načelo je častilakomnost in sebičnost, ne gledé na morálo. Reprezentat te politike je bil Bismarck, v tem ko je bil car Aleksander mož, v katerem je bilo jako razvito moralno čustvo, da, morála bila mu je glavno načelo. Zato Rusija pod njegovo modro vladu ni težila za tujim, ni vodila krvavih vojev. V zunanji politiki pa se je car držal načela: spoštuj pogodbe. Temu je dokaz, n. pr. Berolinska pogodba. Dasi ista ni Rusiji niti najmanj ugodna, vendar se je car strogo ravnal po njenih določbah in zato je načelno preziral sedanjega bolgarskega vladarja, ki je zasedel bolgarski prestol proti Berolinski pogodbi.

Svoja načela je najjasnejše izjavil car sam l. 1880. ministru Giersu, rekši med ostalim: „Širnost našega carstva in milijoni stanovnikov, ki prebivajo v njem, ne dopuščajo, v naši skrbi zanje, prostora mislim za prisvajanje zemljá. Mirni razvoj snage Rusije, vsestranski napredek nje sinov in plodonosni vspeh vsakega koristnega dela so jedini predmeti naših skrbi ter ostanejo vedno odločilno načelo za našo *miroljubno* politiko. Tej politiki je posvečena zadača, da varuje in čuva naše prijateljske odnošaje z drugimi državami, toliko na temelju pogodb, kolikor neužaljive časti našega carstva.“

Te besede mogočnega carja bile so evropskim narodom pravi angeljski pozdrav, a priznati se mora, da se je car vedno, do zadnjega svojega vzdihljaja ravnal po njih. Jasno je torej, kolik bi bil blagoslov za vso Evropo, ako bi bila božja previdnost vzdržala tega plemenitega moža do skrajne meje življenja. Bilo mu je, žal, usojeno drugače, dasi je bil uže pred 6 leti ubegnil smrtni nevarnosti. To je bilo dné 29. oktobra 1888. Car se je vračal s carico s Kavkaza, katero ozemlje je bil posetil, da se osebno osvedoči o napredku v prosveti in blagostanju tudi v teh zemljah. Vlak s carsko obitelji bil je med Taranovko in Borkijem. Kaj se je dogodilo tam, tega se vsi še živo spominjamo. Na mestu, kjer se je dogodila nesreča, bil je velik propad, v katerem je poginilo mnogo oseb, ko se je nekoliko vagonov pogreznilo vanj. V momentu katastrofe bil je s svojo obitelji pri zajutreku, in je res pravo čudo, da ni ponesrečil nihče njegovih. Po katastrofi bil je carski vagon zdrobljen popolnoma, toda nihče izmed carske obitelji ni bil ranjen ozbilno. Car in carica sta lastno-ročno obvezala rane ranjenim. Teh je bilo 18. Kljubu dežju in blatu šel je car v prepad da se osvedoči o številu mrtvih, 20 oseb je izgubilo življenje! Kar se je zgodilo potem za oskrbo ranjenih in za rodbine poginlih, to se je vršilo vse na povelje in na stroške carjeve. Vladar bil je ranjen na nogi, carica na roki, toda nesreča ju je duševno silno pretresla in vzdramila njiju bitja: odslej se car ni več čutil tako sigurnim in neustrašnim kakor prej. Moramo sprevideti, da je ob tej nesreči čuvala carsko obitelj Božja roka, ako pomislimo, da je v istem vagonu med carsko obitelji stoječi carjev pes obležal mrtev v istem trenutku v tem ko je poleg psa stoječi najmlajši sin carjev, Mihajl ostal popolnoma nepoškodovan.

Pripominjamo še, da se je car leta 1881. sestal z nemškim carjem v Gdanskem, dne 15. sept. 1884. pa z istim cesarjem in cesarjem Franom Josipom v poljskem dvoru Skierniewice. Prvi sestanek ni imel nikakoršnega političkega pomena, kajti bil je jednostavni čin kurtoazije. Kar pa se dostaja drugega sestanka, spajale so se nanj mnoge političke kombinacije, katere se pa vendar niso obistinile. Leta 1885., dné 25. avg., posetil je car našega cesarja v moravskem gradu Kromerizu. Mnogi politiki so se nadejali, da se posled teh sestankov zložiti ti velesili, ako ne v formalno zvezo, vsaj v vstočnem vprašanju; prišlo je drugače, in zgodovina utegne pozneje izjasniti to. Da bi bil takrat na ruskem prestolu drug vladar namesto miroljubnega carja Aleksandra III., bilo bi morda danes uže rešeno balkansko vprašanje, toda — z orožjem in krvjo!

K označevanju Aleksandru III je podal v Dunajskem „Fremdenblattu“, organu naše zunanje politike, večak ruskih razmer jako lep prispevek z namero, da bi dobili objektivno zgodovinsko sodbo o velikem pokojniku. Avtor pravi med drugim: Roka previdnosti je v dan 1. nov. 1894 mogočno posegla v usodo Rusije, posredno pa v usodo Evrope in Azije. Saj je carska država geografski in kulturni most med obema svetoma. Zaresnosti situacije odgovarja glas listov vseh dežel, negledé na stranke, *dostojno*, in če se sliši kod neprijeten glas, treba ga je odnašati bolj *subjektivnim* stališčem, zaradi česar mora trpeti skupna slika. (Dá, jako subjektivni so Poljaki, Madjari in tudi v Zagrebu pri „Hrvatski“; tu so pozabili na dostojnost. Op. ur.) Car Aleksander je zasedel prestol v nemirni, viharini dobi

na znotraj. Aleksander III je s krepko roko zasukal kormilo proti vodam, kjer je bil mir, in kjer je bila varnost. Treba je bilo torej odstraniti najprej latentno anarhijo in pa povrniti vladi avtoriteto. V podeljenju ustave ni bilo primerne sredstva. Rusija pred 13 leti ni bila zrela za ustavno vladanje, in tudi ni videti dobe, ki bi bila primerna zato. Aleksander III je spoznal pravo pot, postavil je politiko na stališče podedovanih in obneslih se principov, ki so zasnovali državo. To je razglasil v manifestu maja meseca 1881, ko je naznanil, da se hoče držati gospodstva avtokrata, ki je zajedno najvišji zaščitnik in pokrovitelj pravoslavja.

Gledal je, da bi se obvaroval ekstremov v nacionalni politiki. Zunanjo politiko je prepustil tudi on priletnemu in bolehavemu pl. Giersu. Car je ostal pri vseh dogodkih mirne krvi, zmeren je bil celo pri pobratimstvu ruskega in francoskega naroda. On je mislil nepremično na vzdržanje miru. Na znotraj je skušal takisto ohraniti in utrditi dosedanje institucije, in se je lotil preosnov le tam, kjer je to brezuslovno zahteval blagor naroda. Dmitrij Tolstoj in njegov naslednik sta mu pri tem pomagala. Najznatnejša reforma je bilo uvedbo novega upravnega oddelka dež. načelnikov, in s tem se je zadostilo veliki potrebi seljstva.

Z geslom „Rusija za Ruse“ je car dal svobodo razvijanju narodnih in cerkvenih aspiracij. Misije v smislu tega gesla se je za njegovega vladanja poprijela tudi ruska inteligencija ter je torej prenehala z negacijo in kuhanjem. To soglasje med vladarjem in narodom je zaprečilo tudi prekucijsko gibanje, in ta uspeh je treba visoko ceniti tudi z evropskega stališča. Sosedom se ni bilo treba bati, da *prekucije* pridejo iz Rusije. Politika Aleksandra III. je torej storila velike usluge vsem slojem Evrope, specialno sosednjim državam, katere gledajo na vzdržanje in mirno razvijanje državnega in družbenega reda.

Najsvetlejša točka pokojnega carja so brezdvombno reforme v financijah in narodnem gospodarstvu. On je postavil na čelo Višnjegradskega in Witteja, ki sta v kratki dobi dosegla neverjetno; Rusija, katero so pred kratkim nasprotniki opisovali kot državo pri bankrotu, ni dosegla samo ravnovesje v drž. gospodarstvu in izvršila velikanske konverzije svojih posojil, ampak je spravila tudi denarno zalogo, katera je večja nego francoske banke. Finančna zgodovina ne pozna nobenega primera, da bi se bilo nabralo približno toliko denarja, kakor ga ima sedaj ruski finančni minister na svobodno razpolaganje. Opirajoč se na take rezerve, je mogla vlada Aleksandra III. ob velikem gladu l. 1891 v resnici narodu pomagati s pravo liberalnostjo. Za vladanja carja Aleksandra III. so se odkrili siloviti zakladi zemlje, zacvetla je velika obrt, katera more v mnogoterih oddelkih tekmovali z evropsko industrijo, potem se je v velikanskem stilu razvila komunikacija. Naposled se je sklenila tudi trgovinska pogodba z Nemčijo in Avstro-Ogersko. Car je želel take pogodbe in je bil sprejel načrte Wittejeve, vsled katerih naj bi se carstvo otvorilo proti severu, vstoku in jugovstoku. Bistveno so ti veliki, v resnici civilizatorski načrti že dogotovljeni, načrt o sibirski železnici pa se že izvršuje. Mirno moremo trditi, da od Petra Velikega in Katarine II. ni noben ruski vladar v pogledu širjenja kulture po najbolj oddaljenih in pozabljenih krajih svetovne države hotel in tudi dosegel takó velikega, kakor baš Aleksander III.

Pri tem izvrševanju notranjega utrjenja carstva so igrale znatno vlogo npr. lastnosti in pa krepko versko čustvo carjevo. Njegovo rodbinsko življenje je bilo brez graje in srečno, to in potem vladanje, se posebno da se je car držal trdno, načel, katera je spoznal za prava, in pa da se je držal razglašanih naredeb — vse to je odločno vplivalo na mehko naravo ruskega naroda. Trdna, neporušna volja, pred vsem pa globoki razum za čustva in želje ruske narodne duše so sestavljale moč in populariteto Aleksandra III. On je bil tudi popularen vladar v najpopolnejšem pomenu besede. Inteligencija in široke množice naseljenja so ga zares ljubile in častile. Preverjen je bil ves narod, da izvršenje zvanja Rusije — kulturno posredovanje med Vstokom in Zápdom je v najboljših rokah.

Pri taki, ob vsaki priliki izjavljeni pijeteti za vladarja bilo bi predrzno misliti, da pokojni car je končno žrtev konstantne smrtne bojazni. Ne strah pred nihilisti, ampak razum za rodbinsko življenje in ljubezen za življenje na selu sta ga odločila, da se je umaknil prestolnici, kolikorkrat je le mogel. Zanj ni bilo več strahu, nego je, žal, potrebujejo po drugih državah. Sicer pa si posebno zadnjih let srečal po cestah Petrograjskih Aleksandra III. brez vsake eskorte, in morebiti je mogel on to storiti z večjo mirnostjo in varnostjo, nego morda sedanjí predsednik francoske republike. Napačna je misel, da je načelo samovladarstva povzročevalo teroristiške atentate. Caserio s svojim zločinom je dokaz, da more neodgovorni drž. glavar postati žrtev kakega fanatika celo v najsvobodnejših državah Evrope.

V soglasju smo z vsemi velikimi in merodavnimi stremljenji vseh dežel sveta, ako pri osebi Aleksandra III. tožimo nad izgubo preverjenega vladarja miru. On je groze vojne spoznaval po lastni skušnji, in nič ni bilo pri njem bolj vkoreninjeno, nego sklep, svoji državi in Evropi kolikor možno dolgo ohraniti blagoslov miru. Dobro pripominja nemški list, da med ruskimi vladarji tega stoletja je Aleksander III. jedini, ki ni imel nobene vojne. Po praznikih Kronstadtskih je rekel francoskemu poslaniku Laboulaye-ju, naj sporoči vladi republike, da on hoče mir in da se obrne proti vsakemu, ki bi ustrelil prvi.

Ob gomili Aleksandra III, ki je človeštvu dejanski storil necenljivih zaslug, more prevladati jedino čustvo. pijetete in globoke tuge. Ne pozabimo, da Rusija je največji in zajedno najmlajši člen v rodbini evropskih narodov. Napravila je orjaške korake in se bliža dobi, ko bo de mogla v vseh umetnostih miru tekmovali s svojimi starejšimi sestrami. Ako ne spominja ondi vse na naše razmere, morda ni to niti nesreča za Rusijo, katera se more le učiti iz naših napak in prenačlenosti. V duhu bratske simpatije hočemo opazovati nadaljnje napredke Rusije pod njegovim mladostnim vladarjem in se veseliti jih.

Takó piše večš poštenjak v nemško glasilo, ki ni naše gore list. Naj se uče dostojnosti pri tujcu tudi slovanski zapadniki, posebno takozvane konservativne in katoliške barve. Če pogledajo v tako zrcalo, mora jih biti sram, ako ni izginila še ta sramežljivost iz njih.

Politika peščenih zrn!

Glavno, glasilo nemško-židovske psevdoliberalne stranke je samo pripoznalo, da pri takozvanem Celj-

skem vprašanju in dvojezičnih napisih na tablah istrskih okrajnih sodišč gre le za bagatelne stvari ali za peščena zrna, kakor se izraža posebe; pristavlja pa, da za kolicije bi se morala opuščati tudi taka politika, kolikor se dostaje narodnosti in jezika, kajti narodi da so na to stran silno občutni. Da, tako politiko je treba obsojati, a ne v smislu glavnega židovskega organa v Avstriji, ampak zaradi interesov prava narodov, zaradi interesov lojalne zunanje in notranje politike, torej pred vsem v skupnem državnem interesu. Politika peščenih zrn je v resnici peščena politika, t. j. politika, ki v narodnostnem in jezikovnem pogledu gradi in snuje vse svoje tvorbe — na pesek.

Ta peščena politika pa se ne vrši le sedaj v dveh malenkostnih vprašanjih nasproti malemu slovenskemu narodu; tako so politikovali od začetka ustave do danes, in tako postopanje je glavni vzrok, da se narodi vznemirjajo vsako leto toliko in tolikokrat, da se ne pride do sporazumljenja med njimi, in da vsled tega trpé ne le negospodovalni, na drugo stopinjo potisnjeni narodi, ampak trpi tudi celokupno cesarstvo.

Najočitniši dokaz za take mnogovrstne škode podajajo sedANJI dogodki v Istri. Osrednja uprava, specialno pravosodno ministerstvo, je hotelo z naredbo izvršiti neznamen delček narodne enakopravnosti, torej tistega osnovnega zakona, ki spada med glavne člene svečano podeljene, sedaj veljavne ustave. Pravosodno ministerstvo, ker mu ni olajšano delo po kaki primeriši razdelitvi sodiščnih okrajev, ni moglo ta delček narodne enakopravnosti določiti drugače nego z naredbo dvojezičnih napisov itd. Vsaka pošteno misleča duša mora pripoznati pravilno ravnanje take določbe, ako priznava veljavnost ustave in pa dejstvo, da se do današnjega dne niso ne v Istri, ne po drugih deželah z mešanim naseljenjem strogo po narodnostih določili posebno obmejni sodiščni okraji. Tu je le dvoje možno: ali podeliti sodiščem, namenjenim naseljenju raznih narodnostij, tudi odgovarjajoči jezični značaj, ali pa prestrukturirati in razgraničiti ista sodišča po posamičnih narodnostih: tertium non datur nasproti veljavnim fundamentalnim ustavnim zakonom.

In vendar kak krik so zagnali Italijani in njih pomagači nasproti pravični in pravilni naredbi pravosodnega ministerstva! To kričanje, razsajanje in razposajanje, to zavijanje in prevračanje dejstev, vzbuja na zunaj v zunanjih državah misel, kakor da bi se s tem specialnim slučajem dejanski godila krivica italijanskemu stanovništvu. Kakor se je razvidelo, oglasila se je takoj irredenta v Italiji in je zahtevala celó intervencijo ital. zunanje vlade, v tem ko so listi v sosednjem kraljestvu razkrivali svoje intimne zveze z avstrijsko ital. irredento.

Ta slučaj velja za tisoč drugih v dokaz, da ni v državnem interesu, ako se zavlačuje pravo in vsestransko izvršenje narodne enakopravnosti; kajti vidi

se, da privilegiji, katere uživajo pri nas tudi Italijani, ne utrjujejo čiste mere lojalnosti, katero morebiti pričakujejo kaki državniki. Z druge strani politika peščenih zrn daje povod, da isti privilegovani narodi netijo z umetno svojo nezadovoljnostjo ogenj nasprotstva in sovraštva naših zunanjih sosedov proti naši monarhiji. Vsako peščeno zrno, odločeno negospodovalnim narodnostim, če tudi podeljeno v smislu ustavnega prava, na novo podžiga poprej zanečeni ogenj proti interesom naše države. Ta resnica velja pa ne le nasproti Italiji, ampak tudi nasproti Velikonemčiji. Zatorej je bila osnovna napaka pri tem, da se narodna enakopravnost ni izvršila po podrejenih specialnih zakonih takoj po potrjenju sedaj veljavne ustave.

Naše zunanje ministerstvo, kolikor more, je dolžno v interesu zunanje politike delovati na to, da se odpravi notranja politika peščenih zrn gledé na narodnostno in jezikovno vprašanje. V interesu zunanje politike Avstro-Ogerske je in ostane, da naše ministerstvo zunanjih del pride v položenje, ko bode moglo razglašati ob vsakem vprašanju zunanjih irredent, da v Avstro-Ogerski ni le podeljena, ampak tudi izvršena enakopravnost gledé na narodnost in jezik za vse narode enakomerno, torej brez privilegij, do cela pravično. S takim povdarjanjem notranjih uredbe pa more naše zunanje ministerstvo nastopiti le tedaj, ako se izvrši narodna enakopravnost za vse narode v obeh polovinah cesarstva ne le po kakih naredbah osrednjih vlad, ampak vsestranski v velikem stilu po specialnih določbah osnovnih ustavnih zakonov.

Kakor smo videli pri tu razgovorjeni naredbi pravosodnega ministra gledé na istrska okrajna sodišča, je minister postopal popolnoma korektno, in je treba le obžalovati, da ima on in vsa osrednja uprava preobilo posla in težav s takimi malenkostimi. Z jedne strani ima osrednja vlada večjo oblast, ko se mora vtikati v take malenkostne stvari, z druge strani pa ne more premagovati težav, ki se jej kopičijo, tudi če ima voljo in še toliko pravično voljo za izvršenje narodne enakopravnosti. Napaka ni pri ministrili, kolikor imajo dobro voljo, ampak v nedostatku, da se ni narodna enakopravnost izvršila po specialnih zakonih, in da se je namesto tega nakladalo vse breme na posamične člene osrednje vlade. Ako bi bili takoj po podelitvi sedanje ustave ločili *kompaktne* mase vsakega naroda posebe ter postavili vsak tak narod pod zaščito posebnih juristiških organov v smislu nacionalnih zastopov, bila bi se osrednja vlada takoj razbremenila na mnogo strani. Prvič bili bi posebni zakoni, ki bi vsakemu ministru določevali krog in granice za vladne naredbe, drugič bi juristiški organi kot nacionalni zastopi vsakega naroda prevzeli razne zadače, katere si sedaj prisvaja ali nalaga osrednja vlada. Za vzgled nam more služiti zopet ta naredba za Istro o dvojezičnih napisih. Ako

bi se bili vstvarili nacijski zastopi takoj po podeljeni ustavi, prestvarila bi se bila tudi sodišča, okrajna glavarstva itd. po mejah kompaktnih mas vsakega naroda, in sodišča, okrajna glavarstva itd. bi bila uže kedaj urejena takó, da bi se umele vse jezikovne naredbe same po sebi, ker bi nobena narodnost ne sezala v meje druge narodnosti. Sedanja naredba pravosodnega ministra bi se ne bila nikdar izdala, ker bi potrebna ne bila. Sodišča za Italijane bi imela svoje napise in vse uradovanje, slovenska in hrvatska pa tudi svoje. Morda bi se dandanes godilo uže nasprotno, namreč to, da bi italijanska gnezda sama zdihovala po povečanju svojih sodišč, h katerim naj bi pripadale tudi selske slovanske občine, ker bi vsled tega slovanski seljaki zopet česče zahajali v ista gnezda ter tam puščali več denarja, nego bi se godilo pri izvršeni nacijski avtonomiji.

Ko bi bil v čas vstvarjenja nacijskih zastopov nastal kak krik med narodi, ki so bili dotlej obsuti s privilegiji, no, bil bi ta krik samo jedenkrat, in potem bi bila Bosna zopet mirna. Tedaj, ob ustavi, so bili tudi gospodovalni narodi še pravičnejši, ker jih židovski liberalizem in pa darvinistiško pestno pravo nista bila še popačila v toliki meri, kakor so v politiki pokvarjeni dandanes.

S tem pa smo se dotaknili točke, vsled katere se kaže nujna potreba, da se vsaj sedaj izvrši, kar se je opustilo ob podeljeni ustavi. Gospodovalne narode namreč draži dandanes še posebej podkupljeno in v motni vodi loveče židovsko časopisje. To novinstvo je brez morale v obče in brez vsake politične morale posebe. Ono deluje dejanski le za židovske interese pod raznimi firmami; v gospodarskem pogledu je uže zapravilo zupanje narodov; v liberalizmu se je takisto z večine izpodkopalo; ostaje le še podpiranje nacijskih privilegijev gospodovalnih narodnostij. S to podporo židovski element izvršuje nadalje svoje gmotne posle in ščuje toliko bolj narod na narod, dokler ne izprevidijo poslednji, da tudi svoje nacijske interese oskrbujejo sami najbolje. No dotlej pa bode še nadalje na škodi obča in politična morala narodov, in s tem trpi tudi državni interes. Državi namreč ne more biti vse jedno, ali so narodi drug nasproti drugemu mirni, ali pa kakor pes in mačka in še kaka druga hujša zver. Židovsko časopisje je spravilo tudi gospodovalne narode v politični morali na *kant*, in vsled tega se kaže, da pri teh narodih in niti pri njih načelnikih ni več pravnega čustva v narodnostnem pogledu. Na mesto pravnega čustva je nastopilo čustvo nasprotstva, krivičnosti, nogotepanja drugih narodov.

Kar počenja židovsko časopisje, n. pr. tudi na Primorskem, to ne spada več med človeštvo, ampak se pogreza naravnost med zverstvo, in take novine čitajo vsak dan pred jedjo in po jedi preproste množice poleg

pokvarjene inteligencije. Takó se vzgaja duh brezpravja, brez vsakega pravnega čustva. Ne torej kaka malopomembna naredba, ampak brutalno vzgajanje po židovskem časopisju vzburja italijanske množice, da se zagrešajo proti zakonu, drž. avtoriteti in slovanskemu naseljenju. Da je v ozadju irredenta s svojimi določenimi aspiracijami in agitacijami, to je dejanska resnica; ali brutalnost množic bi ne bila nikdar taka, ko bi jim po židovstvu uredovano italijansko časopisje ne izpodkopavalo naravnega in npravstvenega ter pravnega čustva. Židovstvu v obče bi po takem centralna vlada odvzela jedno glavnih sredstev za ščuvanje gospodovalnih narodov proti narodni enakopravnosti.

Da so poprejšnje vlade zanemarile to fundamentalno točko, maščuje se pri vsaki še koliko neznatni vladni naredbi, ker stranke gospodovalnih narodov umetno ščuvajo te narode proti drugim narodom. Ako pa se ne morejo vlade pospeti na višje stališče, kakor zahteva logični in stvarni smisel čl. XIX. sedanje ustave, dolžnost je voditelj in zastopnikov negospodovalnih narodov, da prenehajo s tisto politiko uže tolikokrat obsojenega drobtinčarstva, katero zida vso narodno politiko na pesek ter kaže celó gospodovalnim narodom naravnost pot, kakó bi za vselej zaprečili pravo izvršenje narodnostnega in jezikovnega člena ter s tem polagoma izpodkopali sosebno slovanske narode. Slovanski zastopniki so dolžni spominjati se, da, predno se je podelila sedanja ustava, so bili veliki boji, in pri teh bojih so se žrtvovali tudi slovanski narodi. Kakó naj pridejo poslednji do tega, da bi se z nova, zopet in zopet borili za ustavo, katera je vsem narodom svečano podeljena enakomerno in za vselej! Tako obnovljeno bojevanje — borba za drobtinice ali peščena zrna — pomenja toliko, kakor premikati pravo stališče ter se postavljati v tisto položeno, katero je bilo pred avstro-ogerskimi ustavami v obče. In zgodovina tostranskega osrednjega parlamenta dokazuje, da slovanski oportunisti so uže davno pozabili na pravo stališče, na katerem jim je treba stati nepremično.

Pravo stališče zahteva ne drobtinc, ali mrvic, ne peščenih zrn, ampak vstvarjenje nacijskih organov za narodnostna in jezikovna vprašanja za vsak narod posebe. Taka zahteva je, kakor smo dokazali, ne le v interesu negospodovalnih narodov, ampak tudi zunanje politike monarhije, notranje politike, sosebno pri centralni upravi, potem v interesu vzgajanja pravnega čustva naroda nasproti narodu, v obče v interesu skupne blaginje narodov in monarhije. Državnikom bi pa še to pripomnili, da je pravih državnikov nedostojno, ako vidijo, da se morajo ravno šibki, negospodovalni narodi boriti za malenkosti, katere so *implicite* obsežene v fundamentalnih členih. Taki državniki bi bili dolžni izprevideti, da dosedanje izvrševanje nacijske enakopravnosti dovaja k zaničevanju centralizma v obče in do strem-

ljenja k ekstremnemu federalizmu; v interesu države je, da se omeji delokrog centralne uprave na najpotrebniše, in da se prepusti narodom, kar je narodnega. Vsak narod more vendar bolje vedeti, kako mu je treba skrbeti za nacijske in jezikovne interese, nego pa oddaljena osrednja vlada, ki je itak preobložena z drugimi zadačami. Sedanje položnje vzbuja samo sumnjo, da hočejo gospodovalni narodi potom osrednjih vlad tujčiti negospodovalne narode. Ta sumnja spravlja ob zaupanje tudi opravičeni del koncentracije. Sedanji centralizem ne krepí, ampak slabi; tudi ta točka sili k rešitvi narodnostnega vprašanja v velikem stilu, in da preneha dosejanje deljenje peščenih zrn. Fundamentalni člen o narodnosti in jeziku se ni podelil, da bi narodi svoje poslopje zidali na pesek, ampak na trdi fundament, tak fundament pa je možno zasnovati za vsak narod pravično in zadostno jedino z vstvarjenjem in organizacijo nacijske avtonomije.

Barvinski o Malorusih.

V poročilu o letošnjih delegacijah, priobčenem v 20. št. „Sl. Sveta“, je omenjen tudi govor maloruskega delegata Barvinskega, ki je s posebno poljsko logiko obračal se proti Rusiji in zagovarjal sedanjo srednjeevropsko trozvezo. Povdarjal je, da Malorusov je 21 milijonov, v Avstriji 3 milijone, drugih 18 milijonov je pa v Rusiji; teh 18 milijonov da zatira ista Rusija, zato da je on za trozvezo s to pa za zapadno civilizacijo. Zato priporoča on, naj bi se pospeševala v Avstro-Ogerski individualiteta maloruskega naroda, naj bi ta narod v našem cesarstvu postal trdnjava zapadnoevropske kulture na mejah Vstoka. Med govorom je ponovil tudi svojo laž, češ, da vsled posebnega ukaza od l. 1876. je v Rusiji prepovedano Malorusom izdavatí knjige in knjižice.

Kakor se vidi, je Barvinski tak rodoljub, ki želi 3 milijonom Malorusov razvoj na podstavi zapadnoevropske kulture; iz teh 3 milijonov naj bi se po njegovem nazoru razvila posebna maloruska individualiteta, katera naj bi služila kot granica proti vstočni kulturi. To se pravi, z ostalimi Malorusi, katerih je 6krat toliko, kakor avstrijskih Rusov, pa naj se vrši, kar hoče, dovolj za Barvinskega, če se po njegovem vzoru zapadne kulture utrde 3 milijoni avstrijskih Malorusov. Barvinskemu je več do razvoja 3 milijonov po posebnem kopitu, nego za 21 milijonov skupne maloruske narodnosti na podstavi tradicionalne, slovanske kulture. Zato je Barvinski oduševljen tudi za zamenó starega pravopisanja, stare azbuke pri Malorusih z novim, pokvarjenim pravopisom in s spakedrano azbukó.

Barvinski je pravi zapadnik, slovanski renegat in spada med tiste vrste slovanskih zastopnikov, v kakoršne

je bil zašel med Slovenci pokojni Dežman. Tudi Barvinski je prijatelj tiste zapadne civilizacije, katera uničuje najprej slovanska svojstva in historíska slovanska predanja, s temi pa zajedno potaplja slovanske oddelke v germanstvu. Barvinski ni še le sedaj napadel Rusije v razradoščenje slovanskih nasprotnikov; jednako veselje je istim napravil pred 2 letoma v državnem zboru. Bilo je dne 20. julija 1892., ko sta v istem parlamentu začela dvoboj med seboj dr. Vašatý in Barvinski. Vašatý je dokazoval potrebo, naj bi Avstro-Ogerska, v kateri ima večino slovansko naseljenje, napravila zvezo s slovansko Rusijo. Barvinski pa je takoj pripomnil, naj bi Bog čuval avstrijske Slované pred ruskim prijateljstvom, ker Rusija svoje lastne Ruse, t. j. v južni Rusiji naseljene Maloruse, tlači v toliki meri, da n. pr. od carskega ukaza, razglašenega l. 1876, *ni moglo in ni smelo v Rusiji tekom celih 16 let iziti niti jedno tiskano delo na maloruskem jeziku*. Na to trditev je nastalo v zbornici živo rokoploskanje.

Naš ruski sotrudnik g. Leskovec nam je tedaj pisal o tem dogodku naslednje: Nekateri nemški, sosebno tudi židovski življi ne morejo Rusiji odpustiti nikdar, da je l. 1848, 1849 car rešil Avstrijo od pogina, ko so skušali Madjari odstaviti Habsburško dinastijo, in ko je hotela posebna vrsta revolucije razen Galicije vse dežele, zastopane v drž. zboru, na veke priklopiti nemški državi, torej tudi Čehoslovane in Slovence. A tudi Madjari ne odpusté nikdar Rusiji, da je bila tedaj iz žrela otela ogerske Slované vsaj za 20 let, t. j. do 1868. Poljaki pa, kateri se nadejajo od trozveze obnóvljenja Poljske, so tedaj ploskali alijanciji z onimi Nemci, kateri so jim tekom jednega stoletja potujčili Silezijo, Poznanjsko in Zapadno Prusko, v tem ko Rusija ni porušila še niti jednega Poljaka in niti jedne stopinje zemlje. Tudi slovanski zastopniki so ploskali Barvinskemu iz servilnosti, nevednosti in še iz kakega drugega povoda. *In vendar je bilo tedanje toržestvo (triumf) Barvinskega grda laž*. K temu dodajemo mi, da je ta laž sedaj še hušja, ko jo je Barvinski ponovil letos, torej čez 2 leti, v avstrijski delegaciji. Mi smo v 17. št. „Sl. Sveta“ 1894 navedli nekoliko maloruskih dramatiških iger, katere vse so se tiskale v Rusiji po letu 1876, in smo navedli ob isti prilíki dva knjižna kataloga, v katerih je večina maloruskih knjig tiskanih v Rusiji takisto po l. 1876.

* * *

Kljubu temu, da je Barvinski govoril kot ruski renegat in v soglasju z mišljenjem poljskega plemstva, kaže se vendar napredek v tem, da je Barvinski smel govoriti o maloruskem narodu 21 milijonov duš, ne da bi mu oporekali Poljaki. Pred 30 leti pa ni bilo takó. V dokaz tega dotaknemo se življenja omenjenega našega sotrudnika gosp. Leskovca. Pred 30 leti bil je ta urednik Dunajskih listov „Zukunft“ in pa „Ost und

West". Tedaj je smatral „Czas“, organ poljskih knezov Sapieha, Sanguszko et C.o tiste zemlje, na katerih je naseljen maloruski narod, kot poljske. V polemiki s „Czasom“ je g. Leskovec zahteval, naj ta list, organ potomcev nekdanjih ruskih renegatov plemске krvi, dokáže, prvič jednega samega rusifikovanega Poljaka in drugič jedno štirjaško stopinjo poljske zemlje, katero bi bili rusifikovali. Gledé na prvo vprašanje je plemsko glasilo ostalo nemo, kakor riba; laž dokazati ni možno. Gledé drugega vprašanja je začel „Czas“ z dolgim odgovorom podrobno „dokazovati“, koliko milijonov njiv poljske zemlje da se je porusilo v Podoliji, Volinji in Polesju. Leskovca so osupnila takó natančna „dejstva“. No, usoda ga je zanesla v Rusijo, kjer je imel 25 let časa proučavati poljsko vprašanje. Oglejmo si torej tedanji „Czasov“ odgovor поближе, dasi smo uže govorili nekoliko o tem v našem listu.

„Czas“ je bil modro zamolčal rusifikovanje *poljskih* pokrajin v Rusiji, t. j. namestništev s čisto poljskim naseljenjem okolo Varšave. Tu ni niti sence kakega rusifikovanja. Podolija, Volnije in Polesje pa so od pamtiveka še manj poljska zemlja, nego je Kranjska nemška dežela. Podolije, Volinje in Polesije ima čisto rusko stanovništvo. Rusko plemstvo se ve da, ko je bilo pod poljskim gospodstvom, je bilo prisiljeno zatajiti vero, jezik in narodnost; drugače bi bili pregnani z zemlje očetov. Ko pa so prišle zemlje Volinja, Podolje in Polesje vsled razdelitve Poljske zopet pod Rusijo, je „barbarska“ Rusija ondotnim kmetom povrnila ne le osebno svobodo, ampak tudi — o groza in tiranstvo. — prisilila visokoplemske Sanguska, Sapieho itd. jeden del svojih veleposestev odstopiti kmetom *proti odkupu* (выкупъ). Vse poljske svobodne konstitucije, tudi tista od l. 1792, katero toliko proslavlja dr. Murko, so puščale kmete zasebni in brezimovinski sužnjosti. Na kaj

se torej skrči rusifikovanje poljske zemlje v Polesju, Volinji in Podolji? To je takisto, kakor da bi vpil kdo v Berlinu, da se je na Kranjskem poslovano toliko milijonov njiv nemške zemlje, ker so morali razni nemški plemiči in veleposestniki itd. oddati toliko in toliko slovenske zemlje vsled zemljiščne odveze.

No, kakor rečeno, poljsko plemstvo se ne drzne več razglašati takih lažij, kakor „Czas“ pred 30 leti. Danes sme Barvinski kot renegat in zaslepljen separatist ali, bolje, partikularist tiste zemlje imenovati maloruske; lagal je on pred 2 letoma in letos le še o zatiranju maloruske književnosti. To laž smo mi zapadnim Slovanom razkrili. Pri laži, katero je v letošnji državnozborni delegaciji g. Barvinski natvezel, kakor da bi Rusija tlačila tudi drugače Maloruse v južni Rusiji, pa se nam ni treba muditi, če ostane resnično, da temu, ki je iz istih razlogov dvakrat lagal na jedno stran, ne verujemo več, če v sovraštvu trdi kaj tudi na druge strani. Tudi ni Rus kot Velikorus takó nespameten, da bi tlačil Rusa, ker je Malorus.

Taki zagovorniki trozveze, kakoršen je g. Barvinski, le navidezno koristijo trozvezi, v resnici ji pa škodujejo. Kar se dostaje interesov Malorusov samih, bi jih taki zaščitniki, kolikor je od njih zavisno, spravili v tako položnje, v kakoršnem so dandanes ostanki poljskega naroda v Poznanji. Barvinski ni le renegat, separatist, ampak, kakor rečeno, tudi partikularist najslabše vrste. Partikularisti pa spravljajo slovanske narode v pogubo, naj si bodo pri Malorusih, Čehih, Slovencih ali kjer se boji. To je dandanes očitniše, nego kedaj poprej. Partikularistov slovanskih se veselé najbolj slovanski politiški in nacionalni nasprotniki, in to najboljše dokazuje, da zastopniki, kakoršen je Barvinski, služijo le tujstvu, ne pa narodnim interesom slovanskih narodov.

Izdajalčeva duša v peklu.

Hudir in hudiman sta se sporekla,
Kako bi najhuje dušico pekla?
A duša izdajca bila je kleta
V življenji za svojo korist lé uneta.
Pripravlja hudir že ogenj kaj vroči,
Pogubljen duša vanj pa naj skoči!
Prihroma hudiman, dušo povoha,
Oblije smradu ga velika ploha!
A stari hudiman strašno zavpije,
Ter nos si zatisme, v boli se vije.
Hudir pa priskoči, da si pogleda,
Hudimana kaka zadela je beda?
A nosom približa se duši peklenskej,
In pade kot muha o megli jesenskej.

Peklensko vznemiri celo se carstvo,
In čuti nevarnost. Kje pa je varstvo?
A Lucifer vstane sam si s prestola,
Ter vsede v peklenška goreča se kola,
Dirja pa na mesto, dušo pogleda,
On sam in peklenška gleda jo čreda.
Nosove pa vsi si črne tiščijo,
In strašno hudo se vrage držijo.
Ohrabri pa vendar car se mogočni,
In car zarohni tu v jezi premočni:
Zatisnite nose, dušo zgrabite,
V temo jo največjo v peklu nesite!
Tam v lastnem naj smradu ona se valja,
A tu nam prostorov naj ne okalja.

Kraški soneti.

VII.

Polnoč je; — mrtvo z neba luna sveti.
V pokoji ziblje širna se narava;
Oblak pod nebom bel samoten plava;
Duhá v brezkončnost temno vidim speti.

Ob morju jeli vali so šuštetí,
Sladko se ž njimi vetrič poigrava
In bajke tajne jim pripovedava
O dalnjem, tihem onkraj zemskem sveti.

Oj Kras! Oj katafalk v mrtvih dvorani!
Oj luna blede, ti svetilka grobna!
Gomila svet — z mrličí obsejana!

Po ras, oj kraji v dalji tam neznani,
Od tu mi duša hrepeni turobna,
Ki o smrti spóne mi ječi okovana!

VIII.

Za hip sijalo solnce je veselo
Na Krasa tužno — sive, mrtve skale;
Tako so ptičke ondi zarajale,
Meneč: lepo se bode zdaj žive!

Kako se drobno varalo krdele
Nad žarki je! Meglé so sive vstale
In vihre divje ž njimi pribučale
Čez groblje so, prej živo in veselo.

Tako ne najde tál na srci mojem
Radóš in sreča trajna: zora jasna
Ljubezni Tvoje je za hip sijala;

Pa videl mrak jedín sem v oki Tvojem:
Tako j zbežala vsa je sreča krasna,
Srce mi je kot nekda j — mrtva skala!

IX.

Hrumé po Krasu sílni zdaj vetrovi,
Ob skale buta burna velesila; —
Da v nič bo Kras njihova strast zdrobila,
To kanijo orkána zli duhovi!

Le buči, burja! Hrumite, valovi!
Skalorja mi ne bodeš premaknila,
Sovražna moč! in ne ga v prah zdrobila
Pretrdni za te tēmlji so njegovi!

Viharji drugi vže ob Krasu rjuli,
I vzeli lišp njegov so pestrobojni —
A Kras stoji — viharji so zginuli!

Tako minol i hrup bo divji, bojni,
Zdaj tod besneč, ki kakor peklo tuli —
Umaknil moči bo se — samostojni!

x-y.

Iz S. Gregorčičevih poezij.

5.

Nazaj v planinski raj!

Pod trtoj bivam zdaj
V deželí rajskomili,
Srcé pa gor mi síli
Nazaj v planínski raj; —
Zakaj nazaj?
Nazaj v planínski raj!

Tu zélen dol in brég,
Tu cvétje vže budí se,
Tu ptičji spév glasi se,
Goré še krije snég, —
Zakaj nazaj?
Nazaj v planínski raj!

Glej ta dolínski svét,
Te zlate vinske griče,
Te nič, te nič ne miče
Njih južni sad in cvét?
Zakaj nazaj?
Nazaj v planínski raj!

In to ti nič ni mar,
Da dragi srčnovdani,
Ti kličejo: „ostani,
Nikár od tod, nikar!“
Zakaj nazaj?
Ne prašajte zakaj!

O, zlatih dnij spomin
Me vleče na planíne,
Po njih srcé mi gíne,
Saj jaz planín sem sín!
Tedaj nazaj,
Nazaj v planínski raj!

Назай в планинскій рай!

Под тртой бываю зда́й
В де́жель райскомили,
Срце́ па гор ми си́ли
Зака́й, назай?
Назай в планинскій рай!

Ту зе́лен дол ин брег
Ту цвѣ́тье в́же буди́ са,
Ту пти́чьи спѣ́в гласи́ са,
Горе́ ше кри́е снѣ́г. —
Зака́й назай?
Назай в планинскій рай!

Гле́й та доли́нский свѣ́т,
Та́ злате́ винске́ грича́,
Та́ нич, та́ нич не мы́че
Нѣ́х ю́жный сад ин цвѣ́т?
Зака́й назай?
Назай в планинскій рай!

Ин то́ ти нич нѣ́ мар,
Да дра́ги ср́чно́вдани,
Ти кли́чеш: „оста́ни,
Ника́р од то́д, ника́р!“
Зака́й назай?
Не пра́шайте за́кай!

О, златых́ днѣ́й спо́мин
Та́ вле́че на пла́нине,
По нѣ́х срце́ ми ѓине,
Сай́ яз пла́нин сем сын!
Тед́ай назай,
Назай в планинскій рай!

Назадъ тамъ въ горній рай!

Здѣ́сь подъ до́зой живу
Въ кра́ю какъ рай прекра́сною,
А все́ же жи́ть та́мъ въ яснотѣ́
Хотѣ́лъ бы го́рь раю́; —
Та́мъ на ве́рху?
Да, въ горне́мъ та́мъ раю́!

Здѣ́сь зеленѣ́ть все́,
У́же цвѣ́ты я ви́жу,
И пѣ́нье пти́цъ я слы́шу.
А го́ры кро́етъ снѣ́гъ, —
Та́мъ на ве́рху?
Да, въ горне́мъ та́мъ раю́!
Ты хо́чешъ рай?
Назадъ та́мъ въ горній рай!

А это́ ниче́го:
Дру́зья вѣ́дь умо́ляютъ,
Души́ въ тебѣ́ не ча́ютъ:
„Отъ насъ ты отче́го?
Ты хо́чешъ рай?“
Назадъ та́мъ въ горній рай!

О, па́мять днѣ́й златых́
Ме́ня вѣ́дь въ го́ры тяне́тъ,
За ни́ми се́рдце́ в́яне́тъ,
Вѣ́дь сынъ я вѣ́рный ихъ!
Ты хо́чешъ рай,
Назадъ та́мъ въ горній рай!

Izvirnik.

M. A. Lamurskiy.

Фр. Целостный.

Higinu Dragošiću,

pisцу tragedije „Posljednji Zrinjski“.

Hvala Tebi, skromni mužu,
Koj si svojim silnim marom
Obdario knjigu našu
Dragocienim, divnim darom!

Otvaram nam povjestnicu,
Podavši se mnogom znoju,
Da vidimo onu tužnu,
Ali slavno prošlost svoju.

Prizor groze, kakva beda
Slavnom Zrinjskom rodu svanu,
Hrvata do suza ganu;

Jer u mlada i u siedo
Svedjer srce tužno bije,
Štono Zrinjskih više nije.
Slavoljub Magdić

I z a s n a.

Oj proklet, stoput proklet onaj čas,
Kad spazih tvoje andjesko lice,
Golubinji kad prvi čuh ti glas
I kad ti stadoh pjevat pjesmičice, —
Da nije tebe — mene ne bi bilo
U nježnom sanku tek bih bio živ
O vječnom milju srce bi mi snilo
Sad propa sve — a tko je, tko je kriv?

Da l'ti il'ja? u mladu nam se grudi
Objema vatra tajna, žarka skrila
A ja sam bio vatren sanjar, — lud,
A ti si divna ko madona bila,
O Tebi davno srce mi je snilo,
Nepoznanki, pa divan htjedoh san
Obistinit — izljubil lice mило —
Učinih to — a moj mi propa san.

Ah, liep je, liep je bio sanak taj!
Dà, Adam mora da je tako snivò,
Kad prvim sankom grlio za raj.
Čar ljubavi i milja se je skrivò
I nevinosti u toj mladoj grudi,
A uz njih bio viekom oblik tvoj;
Oh ženo, divna zavodnice, ljudi,
Povratite mi divni sanak moj!

L. Z.

Snijte mrtvi...

Snijte mrtvi . . . tužnim svietom
Sad se tužan lahor vije,
Zadnje lišće svèlo pada,
Zadnje cvieće poljem mrije.

Snijte mrtvi . . . varave su
Na tom svietu krasne nade,
Sve te dižu, dok ti samrt
Zapušteni humak daje.

Nekoliko bolnih suza
Mrtvo truplo u grob prati,
Al je zakon vječni, da se
Opet smiešak ustnam vrati!

Snijte mrtvi . . . ovdje sanci
Varaju nas danju noći — —

Snijte mrtvi — — k vama tamo
Najbolje je jošte poći!

R. Katalinić Jeretov.

М а ј ц и.

Захваљам ти, мајко мила,
На све труде, патње, муке,
Што су за ме урадиле
Љубезљиве твоје руке.

Захваљам ти, што с' ме малог
Уз љубезно држећ крило —
Научила, како треба
Љубит' наше српство мило.

Захваљам ти, и за то се
Ето кунем твојом муком,
Да ћу бранит српство мило,
Док ми крвца тече руком.

Захваљам ти, и до в'јека
Харан сан ти, мајко мила,
А највеће што ме јеси
Српским млјеком задојила.

У Бару (Црна Гора), 1894.

Миљо Јововић.

Всегда, всегда любить!

Всегда, всегда любить,
Всегда любимым быть,
Того хотел бы я
Сегодня и всегда.

Хотел бы я любить
Девичьих чаровь цветъ
И все для них забыть
Весь этот мудрый светъ,

Гдѣ пусто все, грѣшно,
Безъ сердца и любви,
И грустно и смѣшно:
Цари мы мудрецы!
Дѣ, далеко бѣжать
Хотѣлось воть бы мнѣ,
Да дѣвицу ласкать
На чудномъ островѣ,

Иль хоть въ глухой глуши
На нашей тутъ суши,
Лишь бы любить, любить,
И съ дѣвой въ счастья жить,
И все, и все забыть,
Что сердце мнѣ грызетъ,
И въ морѣ счастья плыть!
Вѣдь счастье не убьетъ?

Фр. Целестина.

Zaboravljeni grob.

Tamo na kraju groblja diže se križ. Isprale ga kiše, limena tablica zahrdljala, imena na njoj već ne možeš prečitati. Na križu nema danas *na dušni dan* ni vienca, ni stručka cvieća — na grobu ni svieće. I na humu uvela je trava i sgažena. Srce te zaboli, kad pogledaš taj *zaboravljeni grob*. Tko zna tko snije pod njime vječni sanak? Možda je to bila djevojka nekoć liepa i rumena, koja je zasladiła mnogi časak svom miljeniku cjelovom i zagrljajem. On joj je poljubcem oteo cviet nevinosti, pa ju zatim odbacio kô uvenulu ružu, a ona je od tuge i srama umrla šušćava u bolnici bez sami-

lostne suze, bez oprostna cjelova — — prezrena i zaboravljena. Možda snije tu majka dobra i poštena majka, što je ohranila svojim trudom i kinom djecu — nezahvalnu djecu, što joj danas ne zapališe ni svieće na grobu. Možda snije pjesnik? Sirota, gdje mu je sad mašta, gdje polet? Duševni ga rad ubio u naponu proljetnih dana. a sad mu grize pjesničko srce maleni crvić . . . . . Bog znade, je li pjesnikovo srce *sla lko*? . . .

. . . . . Ja tako maštam gledajuć onaj *zaboravljeni grob*, al narav je samilosnija od ljudi. Lahor, što propuhiva grobljem zanico je na onoj hum stručak uvela cvieća, a sa oblaka na nebištu palo nekoliko kapi kiše na onaj zupušteni križ . . .

R. Katalinić-Jeretov.

ЛѢТНІЙ ДОЖДЬ.

„Золото, золото падаетъ съ неба!“

Дѣти кричатъ и бѣгутъ за дождёмъ.

„Полно-те, дѣти, его мы сберёмъ,

Только сберёмъ золотистымъ зерномъ

Въ полныхъ амбарахъ душистаго хлѣба“.

Майковъ.

Прижѣчаніа, Дѣти ж. sp.; дитя (otrok) sred. sp. rod. in daj. дитяти, твою. дитятею, predl. о дитяти; мн. дѣти, дѣтей, дѣтими, о дѣтяхъ, съ дѣтьми. Vzrasti (lebensalter) po ruski so: младенецъ отрокъ до юноша (дѣвица); мужчина, женщина; старикъ старуха (старецъ, старица). *Только, le; toliko* столько; *koliko* сколько. *По-то, 1) polno, 2) dovolj.* Полно тебѣ кричать = ты довольно кричалъ. — *те, приставка posebno k velevniku: пойдёмъ—те, пойдёмо ни; imamo še* приставка: ка: скажи—ка, повеј ни. *Амбаръ, житница. Хлѣбъ 1. kruh, 2. žito.* Множ. хлѣбъ — žita; хлѣбы, hlebcі. Насущный х., vsakdanji kruh. Ломъ (ч. ломти) хлѣба, kos kruha; краюха — krajec; кроха, крошка, drobtina. X—къ.

П О С Л О В И Ц Ы.

1. Кошачьи глаза дыму не боятся.
2. Любовь широка, да мозгу мало.
3. Лучше съ умнымъ въ аду, чѣмъ съ глупымъ въ раю.
4. Въ чужомъ глазу сучёкъ великъ.
5. На свѣтъ не на клину — всѣмъ мѣста достанетъ.
6. Моя хата съ краю — ничего не знаю.
7. Изъ избы сору не выноси.
8. Не узнавши броду, не суйся въ воду.
9. Съ поклономъ голова не заболитъ.
10. На льду каши не сварить.

X—къ.

D O P I S I.

Z *Murskega polja*, 31. oktobra.

Da te nam zavednih mater!

(O viši dekliški šoli). Z veseljem smo slišali iz Ljubljane novico, da se drugo leto otvori „Fran Josipova višja dekliška šola“. Torej vendar! Gledé učnega načrta se sedaj še ne da nič govoriti, le toliko konstatujemo, da je velika izguba za novi zavod, da je propal predlog mestnega odbornika dr. Ivana Tavčarja, zahtevajoč, naj se uči i hrvaščina.*) Reklo se je, da bodo gojenke imele priliko pri slovenskih urah, katerih bode mnogo, baviti se z drugimi slovanskimi jeziki. Kdor pozna razmere Ljubljanskih ljudskih dekliških šol, mislimo pri tem posebno na zavode Uršulinskega samostana, ta ve in je dolžan priznati, da bode imela viša dekliška šola opraviti dovolj, če bo hotela svoje gojenke izvežbati v slovenskem jeziku. Saj je znano, kak materijal prihaja iz samostanskih zavodov na učiteljske, kjer je bilo in je

*) Predlog dr. Tavčarja je takó skromen, da bi moral obveljati, in sicer s pristavkom, da naj se izvežbajo učenke tudi v čitanju s cirilico, ker le takó se sposobijo za čitanje poleg hrvatske tudi srbske literature. Zajedno je znanje cirilice lepa pomoč želji, seznanjati se tudi z bolgarsko in rusko književnostjo. „Neobveznost“ pri naših razmerah ne zadošča in ostane svoboda — brez del! Op. ured.

menda še prepovedano vzbujati narodno zavest v dušah učiteljskinec. Sploh se na tem zavodu ravna s hčerami Ljubljanskih Nemcev izjemno, t. j. učenje slovenščine, glavnega jezika poznejših učiteljic, se jim kolikor moči olajša. Imel sem nekdanj priliko, pripravljati hčerko c. kr. vladnega svetnika, Ljubljanskega Nemca, za vsprejemni izpit na učiteljske. Oče mi je rekel, da zna deklica toliko slovenščine, „dass sie sich mit den Mägden verstehen kann“. Učil sem jo 13, reci trinajst ur, vadil jo v pravilni izreki, čitanju in drugih elementarnih stvarih, ker ni bilo nikake jezikovne podlage. In glejte čudež! Deklica je izpit prestala, izvrstno napredovala ter dosegla svoj cilj. A nikar ne prašajte, koliko zna slovenščine.

A vrnimo se k viši dekliški šoli. Prav je zadel g. prof. Orožen, ko je naglašal, da je treba v naših deklicah vzbujati narodno zavest. Narodne zavesti nedostaje našim ženskam. O tem imamo britke skušnje. Koliko naših učiteljic je narodnega mišljenja? Posebno na Štajerskem imamo v tem pogledu le malo častnih zgledov. Saj se je celó pripetilo, da je slovenska učiteljica in pesnica skrivala svojo narodnost popolnoma brez potrebe, samo iz navade, nemščino rabiti povsod in vselej. To so žalostne stvari za nas. Naša inteligencija bi morala vselej kazati svojo narodno odločnost, ne pa ravnati se po vetru. In tu ima viša dekliška šola krasno polje delovanja. Vzgoji nam naj mnogo odločno narodnega ženstva, izuri naj to ženstvo popolnoma v slovenščini, seznanj naj je sosebnost z najboljšimi slovenskimi pisatelji in njih deli in poleg tega tudi še z velikani drugih slovanskih literatur, da ne bodo naše deklice imele slovanske literature za malenkost. A ne samo z duševnim slovanstvom, ampak tudi z dejanskim slovanstvom naj se naše deklice seznanijo. Slovenka naj bo ponosna na svojo krasno domovino naj pozna natančno Slovenijo, naj jej ne bode tuja siromašna koč, ampak srce naj jej gorko bije za prebivalce v kmetijski hiši. Skrbite torej Vi, snovalci slovenske višje dekliške šole, da nam vzgoji ta šola veliko število zavednih slovenskih deklic, ki bodo poznale poleg Goetheja in Schillerja tudi Vodnika, Preširna, Stritarja, Jenka, Gregorčiča, Aškercar — in Gaja, Vraza, Preradovića, Mažuranića, Puškina, Lermontova, Tolstega itd. Vodi pa naj jih Raičevo geslo; „Rodu pravico!“

Posavec Ivan.

Ruske drobtinice.

Sъ міру по питкѣ, голому рубахъ

Vsled nizkih žitnih cen začeli so ruski gospodarji misliti, da bi neke njive pretvorili v travnike ali pa žita rabili za pitanje volov. Živina ima dobro ceno, in gospodarji bi si tako pomagali.

— „Mosk. Ved.“ št. 271. t. l. sklepa svoj članek o srbskih stvarih tako le: „Z iskreno žalostjo gledajo v Rusiji na „novi kurs“, ki ga je proglasil mladi srbski kralj, ter iskreno tugujejo o bodoči usodi jednorodnega in jedovernega naroda i njegove dinastije“.

— Gr. L. Tolstoj je jako lepo ocenil francoskega pisatelja Guy de Maupassanta. M. bil je jasen, iskren, ali ni se odnašal pravno k predmetu, ki ga je opisoval. Darovitost ni vse, pravi T.: glavno je нравni odnosaj pisatelja k predmetu. Kako resnično sodi tu T., kot kritik! Pribavlja še, da talent vodi človeka po poti нравnega razvitja ter ga sili, da ljubi to, kar je vredno ljubiti in sovražiti, kar je vredno sovražiti. Umetnik je le zato umetnik, ker vidi

predmete, ne kakor jih želi videti, marveč, kakoršni so. Talent se tudi more motiti, ali predmet, ki ga opisuje, ljubimo, če je vreden ljubezni in narobe. Pravi talent je iskren, ne laže ni sebi ni drugim; če pa se moti, moti se očitno. Kritik jasno dokazuje, da je M. umetnik le tu, kjer vidimo žarke npravnega odnosa k predmetu, drugače pa ne. Očita v obče večini novejših francoskih pisateljev, da človeka opisujejo le preveč kot žival, nad katero vlada polnost, zloba in sebičnost. T. pravi, da francoski ljud ne more biti tak, kakor mu ga opisujejo ti pisatelji. Pisatelj ne sme risati le fizične strani in opuščati duhovno, ki je vendar najvažnejša, pravi T.—M. misli, da ima umetnost proizvajati le lepoto in nič drugega. Tudi Renan meni, da ima kristijanstvo ta nedostatek, da zanemari lepoto. Z druge strani pa je M. hotel biti „objektiven“, ali takemu objektivnemu pisatelju se lahko dogaja; da ne umeje življenja, katero opisuje, ne pozna človeške — duše. Umetnost služi lepoti, tej brezuslovni večni lepoti, katera živi v vsaki, količnejši poštenji človeški duši in se skriva v resnici. Umetnost ni zabava, temveč je resno delo življenja: tako jo je umel, n. pr. posebno Gogolj, in jo umeje tudi g. L. N. Tolstoj, ko pravi, da je pisanje muka, da se uneje in predstavi dobro in zlo. Tako je npravnost, katere kritik zahteva od pisatelja, samo tako se doseže smisel življenja. Pod lepoto v navadnem smislu se časi skriva gnjiloba in smrad. Pravi pisatelj mora pokazati, kaj se skriva pod zunanjo lepoto. Le tedaj odnaša se npravo k svojemu predmetu. M. pa se je odmikal od takega npravnega stališča, in tedaj so bila njegova dela slabejša: omahuje in ne ve, kaj bi predstavil za dobro, kaj za zlo. Duhovno stran predmeta ulovi pisatelj le tedaj, kadar v njem samem preobladuje duhovnost. To je pa pri M.-u bilo le redko. Ker nam pa samo vera odkriva smisel življenja, za to, pravi T., tudi umetnost ne more biti brezverska, in M. mogel je najti rešitev v kristijanstvu. Motil se je pa, ker je le v ženski lepoti in ljubezni iskal vso lepoto. To je bila iluzija, a večna lepota, pravi T., je v ljubezni, katero nam je zapustil Spasitelj.

T. napisal je to razpravo kot predgovor k Maupassantovim delom, t. j. k ruskemu prevodu ter jih tako nekako priporoča. A vendar sam kritik pravi, da le jeden roman M.-a in nekaj malih povestij odgovarjajo umetniškimi zahtevami, druga dela pa da so čitatelju pač gotovo večinoma škodljiva. Ona tudi ne odgovarjajo zahtevam samega kritika: niso iskrena, nimajo lepe oblike in nimajo pravilnega, t. j. npravnega odnosa k predmetu. Ali je bil torej ruski prevod vseh del Maupassanta potreben? C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Opomnja o naših drž. poslancih. Na danes omenjeni interpelaciji Spinčiča, A. Coroninija in tovarišev sta podpisana izmed slovenskih poslancev le še dr. Gregorec in Kušar; drugi so Mladočehi in dalmatinski poslanci. Dolžnost pa je bila, da bi bili pred vsem podpisani vsi primorski slovanski poslanci, potem poslanci iz drugih slovanskih pokrajin. Kje so bili gospoda ob tej važni priliki? Ako so bili v domovini, kakó morejo to opravičiti nasproti dejstvu, da so se dan za dnevom tudi na Dunaju vršili razni razgovori o dogodkih v Istri? Kakó moreta 1 ali 2 poslanca od naše strani važne dolžnosti izvrševati v takih momentih, ako ni vseh drugih tovarišev? Ko se odločuje o važnih interesih narodov, gre zastopnikom ta dolžnost na prvo mesto! To dovolj za to pot!

Položaj v Istri. — Demonstracije v Trstu. Laški naščuvani duhovi v Istri se vedno še niso pomi-

rili nasproti dvojezičnim napisom. Nasproti Pirancem hoče vlada kazati svojo avtoriteto, kajti kljub temu, da so se uporniki že veselili svoje „zmage“, dobili so vendar dvojezični napis na sodišču. Napis se je razobesil seveda pod vojaško asistencijo. Ker je videlo ljudstvo da se vendar ne more upirati proti sili, priredilo je drugo demonstracijo proti vladini naredbi; zaprlo je prodajalnice, gostilne in naoknice svojih stanovanj, razobesilo raz hiše črne zavesa (ker ni imelo zastav), in kdor je le imel črno obleko, opravil se je v njo. To „narodno tugovanje“ pa je končalo namestništvo, ukazavši, da naj se takoj odstranijo vse črne zavesa po mestu. Črne preproge razobesila sta s svojih hiš tudi kanonika Fonda in Maraspin, ona laška dvojica, koja je „Neue Freie Presse“ z zlobno zvijačnostjo proglasila za „slavische Priester“. Vsa ta komedija pa je končala, ne da bi bilo izgrediv. Resna demonstracija, odkrit upor pa ja bil v Balah, vasici Puljskega polit. okraja. Tam je tólpa kakih 200 razgrajalcev napadla s kamenjem občinsko stražo in orožnike, potrgala dvojezične napise na orožniški postaji in razbila dvojezični krajni tablici, ki stojiti od nekadaj uže ob vhodu v vas. Ker so v Balah samo 3 orožniki, niso mogli prijeti hujskačev, kajti morali bi jih takoj spremiti v zapor v Rovinj, ker v Balah ni primerne zapora, potem pa v Balah ne bi bilo orožnikov. Dne 4. t. m. pa se je ponavljala demonstracija. Ker je pa v tem prišla v Bale uže orožniška in vojaška pomoč, prijeli so orožniki kolovodje tamošnjega upornega gibanja. Table so postavili zopet na svoje mesto. — V Buzetu so po noči zamazali dvojezični napis na tamošnjem poštnem poslopiju.

Komedija v velikem stilu pa se je vršila dne 2. t. m. v Trstu. Razni zastopniki laških mest in trgov v Istri posvetovali so se namreč dne 27. min. m. v Kopru o solidarnem postopanju proti ministerski naredbi. Ob tej priliki so sklenili, da pridejo dne 2. t. m. v Trst, da se predstavijo c. kr. namestniku in mu ustno sporoče svoje pritožbe o „kršenju italijanskih predprav“ in o „slovenizaciji sodišč“. Zajedno so povabili župana Tržaškega, da se jim pridruži v znamenje solidarnosti. Župan Tržaški je na to sklical mestno delegacijo v sejo, kjer so sklenili odgovoriti županu Koperskemu, da vsprejme laške delegate iz Istre mesto Tržaško sijajno, pred zbranim mestnim svetom. Doznavši o tem c. kr. namestnik v Trstu, potrdil se je osebno k županu, izjavljajoč, da ne vsprejme deputacije iz Istre, in priporočil je županu, da naj ne podpira demonstracij, katere utegnejo provzročiti reakcijo. Nikakor pa ne more dovoliti, da bi mesto priredilo banket istrskim gostom. Velemogočni župan Tržaški je na to zopet sezval mestno delegacijo v nujno sejo, kjer so sklenili — dasi jim je župan povedal mnenje c. kr. namestnika — sporočiti županu v Koper brzojavnim putem, da „mesto Tržaško sijajno vsprejme zastopnike istrskih mest“. C. kr. namestnik pa je v tem obvestil z brzojavno okrožnico dotične župane, da jih ne vsprejme. Kljub temu prišli so istrski župani in delegati v Trst, češ, da so dobili namestnikovo izjavo uže prekasno. Bilo jih je nekaj nad 100. V mestni dvorani so jih pričakovali svetniki levice polnoštevilno, njim sta se pridružila tudi dva „konzervativca“; zastopnikov okolice tržaške naravno ni bilo k tej komediji. Z Dunaja prišla sta drž. poslanca Rizzi in Bartoli. Na trgu pred mestno palačo zbralo se je par tisoč ljudi, ki so burno aklamovali prihajajoče goste. Vlada, boječa se izgrediv, priredila je vse potrebno, da

bi mogla vsako gibanje zadušiti takoj v kalu. Množica je seveda klicala med ostalim marsikojno besedo v proslavo Italije in v zasramovanje Avstrije in Slovanov. V tem se je pokazal Tržaški župan na balkonu in demonstrativno stiskal roko županu iz Kopra. Množica je dobro umela to pantomimično izjavo solidarnosti in tulila od veselja. Ta delirij pa je prekipel vse meje, ko se je pokazal na oknu župan Piranski, dr. Fragiaco, *meta-joč poljubčke* besneči množici! S tem je komedija končala. Kot finale je še množica na dano znamenje pričela peti ono Slované zasramujočo pesem: „Lassè pur che i canti . . .“, toda na ukaz javnih stražarjev morala je pesem utihniti. Ljudstvo je priredilo še ovacijo pred uredništvom židovsko-„liberalnega“ „Il Piccolo“, potem se je razgnali stražarji. Delegati iz Istre so se zbrali v dvorani filharmoniskega društva v zasebno posvetovanje. Tam sta poročala državna poslanca o političnem položaju, katerega jedro je seveda po njunih nazorih ministerska naredba o dvojezičnih napisih. Izjavila sta, da je sedaj le to vprašanje, ali naj bi ital. drž. poslanci izstopili iz Coronijevega kluba in s tem povzročili, da razpade ta klub, in da morebiti nastane celó ministerska kriza, ali pa naj bi počakali, kakor jim to nasvetujejo razni merodavni faktorji v koaliciji, tudi Poljaki. Zbór je izrekel poslancema svoje popolno zaupanje, prepustivši njima, da ukreneta o gorenjem vprašanju po svojem mnenju v blagor italijanske stvari.

Boj proti dvojezičnim napisom pričel je tudi že v Trstu in v okolici. V mestu so zamazali dvojezična napisa neke gostilne, v Škedenju pri Trstu pa so po noči deloma pomazali, deloma porazbili dvojezične napise, toda takó, da je ostal nepoškodovan slovenski del napisov. Kljub temu spoštovanju slovenščine, a menda baš radi tega, se širi mnenje, da so to napravili premeteni laški zlikovci sami, da s tem morejo kazati na zlobnost svojih slovenskih sodeželanov. Poslednje opominja zato tukajšnja „Edinost“ k dostojnemu, mirnemu vedenju ob vsaki priliki in povsodi.

Kakó bi se mogli zadovoljiti istrski Italijani?

Ker se pojavlja strast med istrskimi Lahi proti Slovanom od dné do dné hujše, objavila je te dni tukajšnja „Edinost“ jako umesten nasvet, kakó naj bi se razdelili sódni okraji v tej pokrajini, da bode prav obema narodnostima. 1) Sodno okrožje v Kopru, ki je itak preobsežno, razdelilo naj bi se takó, da dobijo slovenske občine posebno svoje sodišče v Dolini. 2) V Kopru naj bi bilo ital. sodišče za ital. občine tega okrožja. 3) Za ostale slovanske občine tega in pa Piranskega sodn. okrožja naj bi se osnovalo novo okr. sodišče na Pomjanščini. 4) Okr. sodišče v Rovinju premesti naj se v Pulj, za Rovinj in Vodnjan pa naj se osnuje okr. sodišče v Balah za davčne občine Rovinj, Vodnjan in Bale. 5) V Kanfanaru ali Sanvinčenti naj bi se zasnovalo novo okr. sodišče za Hrvate v Rovinjščini in Vodnjanščini. — Konečno naj bi se premestilo učiteljske iz Kopra v koje drugo mesto, n. pr. v Pazin da ne bodo imeli Koperčani povoda blatiti slovanskih dijakov in profesorjev.

„Tržaški Sokol“ otvori 11. t. m. s posebno slavnostjo ob 8. uri zvečer novo telovadnico (ul. Farneto v Trstu). Svirala bode vojaška godba, slavnostni govor bode imel starosta dr. Gregorin, pele se bodo različne pesmi, in bode na koncu tudi šaloigra „Umor v orgljarskih ulicah“.

Slovenski učni pripomočki v slov. šolah Tržaške okolice. Mestni svet Tržaški sklenil je bil nedavno, da se morajo takoj odstraniti iz slovenskih osnovnih šol v okolici zemljevidi s hrvatskimi napisi, kateri se imajo nadomestiti z italijanskimi. Ces. kr. namestništvo je uže takrat ta sklep obustavilo začasno, poslednje dni pa je formalno zabranilo njegovo izvršitev. Mestni svet hoče baje vložiti utok proti tej naredbi.

Mesto višega drž. pravdnika v Trstu je razpisano. „Naša Sloga“ in „Edinost“ kažeti na različne posle višega državnega pravdnika na Primorskem, in ta opravila ga spravljajo v neposredno dotiko tudi slovenskega in hrvatskega naseljenja. Zato naj bi dobil to mesto veščak, ki zna poleg nemščine in talijanščine tudi slovenski in hrvatski.

Slovenska šola v Gorici. Te dni je ministerstvo odbilo utok mestnega sveta Goriškega proti naredbi dež. šolskega sveta, da mora mestna občina na svoje stroške otvoriti slovensko ljudsko šolo. Mestni svet baje namerja pritožiti se z nova in sicer do najviše instancije, t. j. do upravnega sodišča.

Slovenske gospodarske zadruga v Istri. Dne 7. t. m. so hrvatsko-slovenske gospodarske zadruga Istre ter poslanci na istrskem deželnem zboru in na državnem zboru sestavili v Opatiji obširno spomenico, katero vróci cesarju posebna deputacija.

Shod zaupnih množ v Ljubljani bode dne 27. t. m. Latinizatorska, takó zvana konservativna stranka se upira soudeležbi, ker je prvi poziv v „Sl. Narodu“ povdarjal načelo narodnosti. Na Štirskem se zaradi „lokalnih“ razmer bojé zamere pri istih latinizatorjih, ko bi se izrecno ne udeležili iz obeh taborov. „Primorski list“ je jedno glasilce privilegovanih katolikov; temu lističu je ušel stavek, da je treba poprej urediti narodno vprašanje, torej to, kar večina slovenskega naroda ali narodna stranka povdarja in dokazuje leta in leta. Gospoda pri konservativni stranki uže sama ne vé več dobro, kakó bi se izgovarjala, ker ne more svoje protislovanske politike zagovarjati preočitno, kakor je delala poprejšnja leta. Na Dunaju ima pristaše v protislovanski koaliciji in v zvezi s hujskim liberalizmom, nego si ga je mogel kedaj naslikati, kaj-li še čutiti največi slovenski liberalec. Sedaj uže razglašajo, da s tako koalicijo, ki se protivi našim narodnim drobtinam, nočejo imeti nobene zveze več. Po takem pripoznavajo z jedne strani potrebo narodnega varstva, doma pa pobijajo tiste, ki od nekdanj bijejo boj za narodnost, in ki so vrhu tega ostali pri starem programu, naposled tudi pri tistem programu, kateri so sprejeli na Ljubljanskem shodu tudi slovenski konservativci. Dá, slovenski konservativci so jo zagazili, zato iščejo sedaj rešitve z raznimi sredstvi. Namerjani shod zaupnih množ pokaže, koliko je še pri konservativni stranki dobre volje in razuma za *pravilno* delovanje v interesu skupnega, itak šibkega naroda. Nadejamo se, da narodna stranka dokáže dejanski, da jej delajo krivico tisti, ki sedaj odklanjajo vabilo na shod zaupnih množ. Ako jih morda peče vest, da se niso držali sklepov skupnega Ljubljanskega shoda, ni kriva temu narodna stranka, in poslednja kaže ravno sedaj, da hoče pozabiti napake in pregrehe konservativne stranke, ki jih je zagrešila nasproti interesom slovenske narodnosti. Sosebno v tem tiči *moralni* pomen namere sedanjega shoda, da bi se pozabila ali prezrla grenka prošlost poslednjih let, pa da bi začeli delovati skupno in složno za naprej.

Viša dekliška šola v Ljubljani. V seji dne 26. okt. občinskega sveta Ljubljanskega je poročal obč. svetnik Orožen glede ustanovitve više dekliške šole v Ljubljani, in sicer l. 1895 v spomin 50letnice vladanja cesarja Franja Josipa. Mecen l. Gorjup je naložil, kakor znano, 50.000 gld. pri dež. odboru kranjskem, da omogoči 20 deklicam revnejših slojev obiskovanje više dekliške šole in jim priskrbi temeljito izobraženje na narodni podstavi. Ta šola naj bi bila teoretično učilišče, približno takó, kakoršne so razne srednje šole. Razločuje naj se pa od srednje šole glede na intenzivni pouk modernih jezikov, v prvi vrsti materinega jezika. Vztrajno gojenje njegovo naj utrdi v dekliških prsih narodno zavest. Pouk v slovenski in slovanski literaturi bodi torej velevažen predmet tej šoli. Zgodovina naj širi znanje domače zgodovine ter vzbuja takó ponos na naše prednike, z jezikovnim poukom vred pa množi narodno zavest. Imenuje naj se v spomin 50letnega vladarstva cesarjvega: Fran Josipova viša dekliška šola v Ljubljani. Vlada in dež. odbor naj bi dajala primernih prispevkov, kakor se to godi drugod pri takih zavodih. Poročevalec pravi v imenu šolskega odseka, naj bi bile učne moči večinoma možke. Skupni letni stroški popolnega zavoda so 5800 gld., oziroma 7550 gld. Po statutu za to namerjano šolo naj bi bil učni jezik za vse predmete slovenski, le v poslednjem letniku naj se poučuje zgodovina v nemškem jeziku. Šola ima 3 letnike. Deklice za vstop v I. razred se izkažejo s spričevalom 8. razr. ljudske ali pa 3. r. meščanske šole in imajo vsaj 14 let v 1. tečaju šol. leta. Ista šolska svedoštva more nadomestiti tudi izpit, ki odgovarja imenovanim šolam. Šolnina znaša 10 gld., uboge učenke se morejo oprostiti. Obvezni predmeti so: veronauk, slovenščina, nemščina, francoščina, matematika, fizika, zgodovina in zemljepisje, prirodopisje, odgojeslovje, risanje, gospodinjstvo in ženska ročna dela; neobligatni predmeti pa so: italijanščina, lepopisje, petje in telovadba. Posebni načrti se izdelajo, šol. kuratorij jih pa potrdi.

Poročevalec predlaga naposled: 1. da se šola otvori sept. meseca l. 1895, 2. Šolskega odseka poročilo se vzame na znanje, in predloženi načrt se odobri. 3. Šolsk. odseku se naroča, da priskrbi vse potrebno. 4. Mestnemu magistratu se naroča, med drugim, da najme šolske prostore. 5. Mestni zastop sklene, da pojmeta dva strokovnjaka ogledavat 1 ali 2 jednaka zavoda.

Dr. Tavčar, kakor poroča „Sl. Narod“, je izrazil željo, da se vsprejme med obvezne predmete tudi kak slovanski jezik, n. pr. hrvatski, ki je gledé na zvezo s Hrvati velikega pomena. Obč. svetnik Šubic naglašja, da je za slovenščino odmerjeno toliko učnih ur, da se bodo učenke lahko bavile tudi z drugimi slovanskimi jeziki in literaturami in da vsled tega ni potrebno, da se hrvaščina sprejme med obligatne predmete. Pri glasovanju je bil nasvet obč. svet. Tavčarja odklonjen, vsi predlogi šolskega odseka pa soglasno sprejeti.

Iz poročila g. Orožna in sklepa mestnega sveta so sedaj razvidne glavne točke načrta o omenjeni viši dekliški šoli. Kar pride na vrsto v podrobno izdelanem načrtu, je nebstveno in postransko. Poročilo povdarja učenje slovenščine, potem slovenske in slovanske literature in, kakor se vidi, tudi slovenske zgodovine. Čudno pa je, da je na ugovor g. Šubica propadel predlog dr. Tavčarja. Hrvatski in srbski jezik sta jeden in isti jezik, zato se Hrvati učé uže v osnovnih šolah tudi čitanju s cirilico. Ko bi bil prodrli predlog dr. Tavčarja, bilo bi se umelo samo po sebi, da bi se bile deklice pri prisvajanju hrvaščine naučile tudi čitanja srbsčine; s tem bi bili Slovenci dobili zagotovilo, da učenke bodoče više dekliške šole bodo mogle same čitati in proučavati hr-

vatsko in srbsko literaturo. To znanje je za Slovence in torej za slovensko ženstvo med osnovnimi potrebami; zato tako znanje, kjer imamo svobodno odločitev, je dolžno spadati med *conditio sine qua non*, torej *vsekakor med obvezne predmete*. Svoboda za izbiranje učenja drugih slovanskih jezikov naj bi pričela še le po določitvi hrvaščine, vključno srbsčine, kot obveznih predmetov. Še le s takim obveznim učenjem premagajo učenke težave, da morejo z radostjo poprijeti se učenja tudi drugih slovanskih jezikov, bodisi da so pisani z latinico ali cirilico. Nadejamo se, da se stvar še popravi približno v takem smislu; korektura vsaj tu ni zavisna od činiteljev, kateri iz učnih programov načelno zameatajo obvezno znanje slovanskih jezikov, seosebno takih, ki rabijo cirilico.

Brojevi neka otvore sliepcem oči. U ovo doba sveobćeg komešanja medju istarskimi Talijani radi dvojezičnih napisa, čini nam se umjestno priobćiti našim čitateljem statističke podatke o pućanstvu u pojedinih sudbenih kotarih Istre. Prije svega opaziti nam je, da je službena statistika, iz koje ove podatke crpimo, sastavljena po osobah, koje stalno nebijahu Hrvatom Istre prijazne, što nam svjedoće nekoji sudbeni kotari, gdje se izkazuje Hrvate naprama Talijanom u manjini, akoprem smo osvjedoćeni, da će kod budućeg brojenja, osobito ako dodju obćine u naše ruke, u istih broj hrvatskih žitelja znatno poskoćiti. Sada evo nekoliko podataka iz statistike g. 1890. Okružni sud u Rovinju broji 11.041 Talijana i 3081 Hrvata; *Koparski* sudbeni kotar pako 14.918 Talijana, 23.042 Slovenaca i Hrvata; *Buzetski* 990 Talijana i 15.690 Hrvata i Slovenaca; *Piranski* 15.918 Talijana i 2885 Slovenaca; *Creski* 2156 Talijana i 5900 Hrvata; *Lošinjski* 4921 Talijana i 6559 Hrvata, *Krčki* 1516 Talijana i 18.212 Hrvata; *Labinski* 4946 Talijana i 9771 Hrvata; *Pazinski* 1757 Talijana i 24.392 Hrvata; *Bujski* 17.694 Talijana i 545 Hrvata; *Motovunski* 10.385 Talijana i 7591 Hrvata; *Porečki* 7541 Talijana i 4592 Hrvata; *Vodnjanski* 5558 Talijana i 9354 Hrvata; *Puljski* 18.690 Talijana i 11.321 Hrvata; *Rovinjski* 1833 Talijana i 3050 Hrvata; *Podgradski* 24 Talijana i 16.257 Hrvata i Slovenaca; najposlie *Voloski* sa 706 Talijana proti 25.049 Hrvata. Kako već spomenusmo, ovaj službeni popis nije za nas Hrvate mjerodavan — buduć da znademo, kako se je popis vršio — u ovom slučaju pako mora biti, te na njega upozorujemo sve vikaće talijanske stranke, osobito one u Kopru, da se osvieste, te neka jednoć sa ovimi brojevi računaju, odnosno neka neobsjenjuju prostotu. —

„Naša Sluga“.

Na Notranjskem je bila dopolnilna volitev jednega poslanca za kranjski dež. zbor. Izvoljen je kandidat narodne stranke g. Fr. Arko. Taka volitev sama po sebi ni nič izrednega; treba pa jo je zabeležiti, ker je bil huđ boj med narodno in konservativno stranko. Ta slučaj razkriva politiško bedo na Kranjskem, ko so latinizatorji vzgijili fanatike, postavljajoće se proti staremu narodnemu programu.

Koroško. Dne 24. okt. t. l. bil je za koroške Slovence naroden praznik, kateri so nekoliko z osebo udeležbo, v obće pa v duhu praznovali Slovenci tudi drugih pokrajin. Vršil se je namreć isti dan popoldne shod zaupnih množ, ki ga je sezvalo „Kat.-pol. in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem“, na večer istega dne je bila pa slavnost Einspieler-Slomšekova. Shoda se je udeležilo nad 700 ljudij, slavnosti pa nad 2000 duš, najveć iz preprostega naroda vsega Korotana. Shodu je predsedoval dež. posl. Einspieler. Ta je ob nagovoru rekel, da se je sezval izredni shod so-

sebo zaradi bližnjih občinskih volitev. Na Koroškem je 63 občin s slovensko večino, a le 24 jih je doslej v slovenskih rokah. Treba je torej pridobiti tudi ostale; tudi je blizu volitev v drž. in dež. zbor. Za predsednikom je gosp. Kandut označeval sedanjo koalicijo ter posebe govoril o njenem programu. Med drugim je omenil, da točka „odkritosrčnosti“ v tem programu zahteva 100 tisoč gld., v tem ko je zahtevala Taaffejeva vlada za dispozicijski fond le 50.000 gld. Strogo je obsodil ves program, izrekši, da od koalicije ne moremo pričakovati ničesar, ker so njene stranke v prevelikem nasprotju. Povdarjal je, da Slovenci ne morejo biti zadovoljni s sedanji šolami, ki so dolžne biti verske in narodne. Pristavlja, da sedaj učitelji nalašč ne učé prav nič nemščine, da bi rekli kmetje: Slovenska šola ni za nič, ker se tam ne naučijo čisto nič nemščine. Slovensko uradovanje je sedaj, po zmagi občine Bistrice pri Pliberku, dovoljeno, ali mnogo občin ne izkorišča te svobode. Morali bi zahtevati slovensko uradovanje tudi pri sodiščih, davkarijah, poštah, železnicah itd. Slovincem da je posebno sovražno poštno vodstvo v Gradcu. Čisto slovenska vas Kotmara pri Celovcu dobi poštni pečat samo nemški, ker omenjeno poštno vodstvo ni hotelo privoliti tudi slovenski tekst na pečatu. Nabiralne komisije pri vojaki so sestavljene iz samih Nemcev, dasi ne nedostaje slovenskih častnikov in podčastnikov. Govornik je slišal uže slovenskega vojaka, ki se je pritožil: „Celo uro sem stal „Habt Acht“!, ko je govoril oficir, a sedaj vem ravno toliko, kakor poprej“. Kmetijska družba Koroška ne skrbi za gnotne interese, ampak za ponemčevanje; zato naj bi Slovenci zasnovali svojo kmetijsko družbo. Naposled predloži govornik naslednje 3 resolucije:

I. „Shod zaupnih mož krščanske slovensko-narodne stranke na Koroškem, zbranih dne 24. vinotoka t. l. v Celovcu, obžaluje, da se šolske razmere na Koroškem gledé pouka v slovenščini za slovenske otroke doslej niso izboljšale, in to tem bolj, ker je koaliicijska vlada bliščéči zvezdi „resnica in odkritosrčnost“ zapisala na prapor svojega postopanja. Posebno obžalovanja vredna je brezbriznost vlade, s katero se rešujejo, ali, boljše rečeno, ne rešujejo pritožbe slovenskih občin gledé ustanovitve ljudskih šol s slovenskim poučnim jezikom na Koroškem. — Isti shod zahteva, da naj vlada čim preje ustreže prošnjam slovenskih občin, ki se potegujejo postavnim potom za ustanovitev šol s slovenskim poučnim jezikom. — Državnemu poslancu g. dr. Gregorc izreka se najtoplejša zahvala za njegov govor dne 27. mal. travna t. l. ki ga je govoril v državnem zboru, v katerem je naše šolske rane tako prepričevalno vnovič osvetlil, in odobruje se njegova resolucija. Isto tako zahvaljujemo slovenske državne poslance sploh, da so se potegovali za izboljšanje slovensko narodnih razmer na Koroškem, proseč jih, da nam tudi v naprej svoje pomoči ne odtegnejo, marveč da vedno in pri vsaki dani jim priliki odločno zahtevajo pravic tudi za nas koroške slovenske trpine“. II. „Isti shod s priznanjem pozdravlja odlok visokega ministerstva notranjih zadev od 26. sušca 1894. l., št. 2433., s katerim se je načelno rešilo slovensko uradovanje občinskih zastopov s političnimi oblastmi, ob enem pa pričakuje za gotovo, da se bode z isto jasnostjo in odločnostjo tudi zaukazalo in izvrševalo slovensko uradovanje na vseh poljih javne uprave, to je pri političnih, sodnih, finančnih in sploh vseh cesarsko-kraljevih in avtonomnih uradih, pri poštah, železnicah itd.“ III. „Imenovani shod obžaluje postopanje koroške kmetijske družbe, katera ne skrbi v dovoljni meri za pouk slovenskih kmetov v gospodarstvenih zadevah, dasi ima na razpolaganje izvrstnega strokovnjaka, slovenskega jezika zmožnega, kateri je od vlade subvencioniran v ta namen, da ga rabi kmetij-

ska družba posebuo za pouk po slovenskih pokrajinah. Ob enem izraža imenovani shod misel, ali bi ne kazalo ustanoviti za koroške Slovence posebuo kmetijsko družbo s slovenskim značajem.“ Shod je vse 3 resolucije sprejel soglasno.

O 3. točki: „Organizacija naše stranke“ je govoril zopet g. Gr. Einspieler. Priporočal je, naj bi rodoljubi, sosebo svečeniki, narod vzbujali in organizovali povsod na kmetih, ker društvo samo ne more zmagovati vsega. Naj se pošlje prošnja na drž. zbor, da pride na dnevni red predlog dr. Ferjančiča, ki meri na to, da se sodišče Feldkirchen odtrga od volilnega okraja Velikove-Celovec ter pridruži volilnemu okraju Spital, potem da se sodišče št. Mohor odtrga od volilnega okraja Spital in pridruži vol. okraju Beljak; nasprotno pa naj se sodišče Paternion odluči od vol. okraja Beljak ter priklopi vol. okraju Spital. Shod sklene, naj društvo odpošlje zato prošnjo na drž. zbor. Einspieler povdarja nadalje važnost narodnih slavnostij in potrebo, da v družbi s pisateljskim društvom v Ljubljani l. 1895 priredi slavnost Jarnikovo v Zilski Dolini. Govornik omenja, da posl. Peitler, ki je prodir s pomočjo slovenskih glasov, je obečal pomagati slov. skromnim prošnjam. Nemci so vabili, da bi se slov. društvo spojilo z nemškim, ali skušnje učé, da je bolje, ako deluje slovensko društvo samo zase, ker se giblje svobodniše. Ob volitvah pa se Slovenci s kat. Nemci zopet združijo, kakor letos. Društvo. podpredsednik g. Legat je obsežniše razpravljaj razne točke narodnega dela. Rekel je, da tudi po Koroškem je treba zasnovati poleg drugih društev tudi bralna društva, čitalnice in pevska društva. Jarnikove slavnosti, ki je uže zagotovljena, naj bi se udeležili Slovenci vseh pokrajin, ker treba je, da smo „vsi jednega duha in srca“. Tudi naj Slovenci ne kupujejo pri kupcih in ne pijejo pri gostilničarjih, ki so Slovincem sovražni. Nemški liberalci in nacionalci na Koroškem priporočajo še nadalje tak „mir“, kakoršen je bil za čas spanja koroških Slovencev; taki Nemci kalijo mir, ki imajo vsa prava, pa še niso zadovoljni. Koroški c. kr. dež. šol. nadzornik je v 5. dež. učiteljski konferenciji zapel zopet staro pesem o koroškem miru, potem pa učiteljstvo hujskal proti slovenskim stremljenjem. Nadalje je povdarjal potrebo, da so naši ljudje značajni, ne pa „šviga-švaga“, da prikimujejo sedaj nam, takoj zatem pa našim narodnim nasprotnikom. Ob volitvah se je uže pokazalo mnogo takih omahljivcev. Gledé na lojalnost Slovencev je omenil, da oni ne skrivajo ničesar, njih postopanje je očitno, brez bojazni, ker je zakonito, v tem ko nemški nacionalci in liberalci na Koroškem zborujejo pod ključem ter proslavljajo Bismarcka ter vse pripravljajo, da bi se čim preje zgradil velikonemški most do Adrije. Slovenci so se in se bodo še bojevali za Avstrijo ter hočejo braniti svojo zemljo, kolikor jim je še ostalo; od nje da ne odstopijo prostovoljno niti za ped. Govornik želi, da bi duhovščina začela se bolj gibati in narod pripravljati za borbe ob volitvah. Saj so svečeniki jedini na narodni strani, v tem ko imajo nasprotniki vso inteligencijo v borbi proti Slovincem. Omenil je, da pri zadnjem ljudskem štetju so vsaj 30.000 Slovencev zapisali med Nemce. Na vse strani torej se kaže potreba za skupno delo.

O gospodarskih razmerah, kot poslednji točki, je mnogostransko in poučevalno govoril g. Podgorec. S številkami je kazal na naraščanje občin drž. dolgov, in specijalno deželnih dolgov in davkov, ki so velika bremena nasproti čistim dohodkom še posebno na Koroškem.

Pri „slučajnih nasvetih“, je priporočal g. Treiber naslednjo resolucijo: „Shod zaupnih mož kat.-pol. društva protestuje zoper uvedbo nemško-narodnih pesmij v šole, ki so namenjene slovenskim otrokom, in zahteva, naj se rajše uve-

dejo poštene slovenske narodne pesmi". Resolucijo je shod soglasno sprejel.

Župnik Bayer je rekel: Ako hočete, naj bi mi svečniki delovali pri volitvah, morate naprositi katerega slovenskega poslanca, da pové gospodom ministrom, kakó ravna koroški dež. predsednik g. bar. Schmidt-Zabierow z nami, in bi jih vprašali, ali ima naš g. dež. predsednik res zadačo, okrog po deželi voziti se tudi zaradi tega, da se raznaša nad nami. On namreč vedno duhovnike, zlasti slovenske, svari in prosi, naj sploh ne agitujejo pri volitvah, učiteljem pa ne zabranjuje agitacije, dasi ima do učiteljev kot predsednik dež. šol. sveta več oblasti nego do svečnikov. Tudi uradniki, drž. in dež., smejo voliti in agitovati, teh predsednik nikoli ne svari, samo slovenske ima vedno na mubi. — G. farni oskrbnik Lenc predlaga, naj se izdá imenik slovenskih krajev na Koroškem, in naj se dela nato, da se bodo smele matrice voditi slovenski ter imena pisati s pravilnim slovenskim pravopisom. — Na to zaključí g. Einspieler posveto-vanje z opomnjo, da nasprotniki se bojé koroških Slovencev, ker tudi oni uže vstajajo.

Slavnost je pričela ná večer ob 7. uri. Celovška „Kärtner National-Kapelle“ je igrala najprej vmes tudi več slovanskih skladb. Narod je pri sviranju „Naprej zastava slave“ in „Duh slovenski“ vstal ter oduševljeno pel z godbo. Na to je g. Einspieler pozdravil udeležnike došedše iz Štirské, Goriške in Kranjske in iz vseh krajev Koroške, scesbno Zilane in Zilanke v narodni noši, da slavijo spomin Slomškega in Einspielerja, katerima se imajo zahvaliti koroški Slovenci, da še žive. Nato so nastopili „Liraši“, katerim je g. Legat poklonil v spomin na koroške Slovence srebrno čašo. Stud. iur. Zwitter, Slovenec iz Zilske doline, je krasnoslovil nato prekrasen prolog, ki ga je zložil za to slavnost stud. iur. Eller, Slovenec iz Beljaške okolice. G. Ant. Žlogar, župnik v Kranjski Gori, je v slavnostnem govoru opisoval zasluge Slomškega in Einspielerja, o katerih je rekel, da sta storila v tem stoletju za Slovence ravno toliko, kakor ss. apostola Mohor in Fortunat v I. in Ciril in Metod v IX. stoletju. Peli so razne komade pevci, katere je izvežbal spretni pevovodja Fr. Stele; pela je tudi gospa Lendovšekova; na klavirju je spremljala gospica Legatova. Liraši so tudi tamburali, in so tako Slovenci koroški prvikrat slišali tudi tamburaše. Pri oduševljenju tolikega občinstva se je završila vsa slavnost. Za njo ima požrtvovalnost in trud gosp. Legata velike zasluge.

Naj dodamo, da so Slovenci iz raznih krajev poslali tudi mnogo brzojavnih čestitek. Dva starčka iz Kroke na Gorenjskem, Matija in Janez Zupan, sta poslala tudi pismo, v katerem priporočata mladim in starim delovati nato, da se popolnoma izvede ravnopravnost tudi za nas Slovence, za kar se bojujemo z malo vrednim vspehom uže od l. 1848. — Slovenski rojak, Slovenec znan rodoljub, kot „Fr. Solčavski“, poslal je iz Kaluge v Rusiji lepo pismo, katero pričenja takó-le: „Ojaci se bednik, a ne krivi pod udarom!“ Tako poje velik ruski pesnik svojemu narodu bitko minulost. A drugi njegov sobrat, kak li nadaljuje žalostno pesem? „Krepost in silo daje borba, pa tudi duh vzvišuje ona.“ Završuje pa: „Vse z Bogom za mило domovino!“

b) ostali slovanski svet.

Državni zbor. Razpravljali so te dni načrt o kazenskem zakoniku. Razni poslanci so izročili blizu 1000 popravkov; kritikovali pa so sedanji načrt posebno Mladočehi ter kazali, da krči mnogostranski politiško svobodo, tisk itd. Večina pa je vendar glasovala za podrobno debato, in sedaj bode le še posebni odsek

za kazenski zakonik pretresal mnogoštevilne predloge za popravljenje podanega osnutka; potem, kakor se kaže, dobimo na podstavi tega načrta novi kazenski zakonik. Tu bi bilo treba napraviti jedno važno opomnjo, ki se dostaje vseh narodov avstro-ogerskih. Židovsko novinstvo zlorablja še toliko skrčeno tiskovno svobodo; drugi narodi posnemajo tako postopanje po novinah ali nikdar ne takó podlo in moralno nizko. Ko bi narodi sami skrbeli za svoje novinstvo, bi prišli tudi do večje dostojnosti pri pisavi, ker je uže obče čustvo v njih boljše, nego pri Židih. Ako se torej omejuje tiskovna svoboda, godi se dandanes zaradi zlorabe židovskih novin; narodi vsled tega trpé, in oni bi se morali, kakor Mladočehi, boriti za večjo svobodo tiska, in le židovski element omejiti, oziroma zaprečiti mu uredovanje listov. To stališče je pravilno, ne pa sedanja namera, omejeno svobodo krčiti še v večji meri.

Načelniki koalicijskih klubov se sedaj zaporedoma posvetojujejo o volilni reformi ter v ta namen pretresajo razne poprejšnje in najnovejše načrte in predloge. Kakor poročajo, ima ministerstvo ukaz, delovati na to, da se koalicijske stranke kmalu odločijo za kak volilni načrt; če se ne zgodi to, koalicija mora razpasti.

Sožalje avstrijske državne zbornice ob smrti carjevi. V državnozbornski seji dne 5. t. m. spregovoril je predsednik bar. Chlumecky takó-le: „Evropa žaluje ob smrti Nj. Veličanstva carja ruskega, Aleksandra III. (Poslanci vstali so raz sedeže). Pred kratkim še vlada-joč nad usodo svoje neizmerne države v polni fizični moči in v posestvu pozemeljske moči ter sodoločujoč pri toku vesoljne zgodovine, podlegel je car zlobni bolezní po težkem junaško prenašanem trpljenju, neizprosni smrti, koji se ne ustavi nihče. Ta tragični, globoko pretresajoči dogodek spremljal je ves svet z najtoplejším sočutjem, in uže splošno človeško čutjenje vzbuja v prsih slehernega izmed nas iskreno sožalje. Toda za pokojnikom žalujemo tudi kot za zvestim, izkušenim prijateljem našega mnogoljubnega cesarja in splošnospoštovanih članov najviše cesarske obitelji; oni bodo to izgubo občutili posebno britkostno, a narodi Avstrije in mi ž njimi delimo vsekdar vsako bōl, ki zadene njih cesarja, cesarsko obitelj. Ne pozabi se pa tu v Avstriji, da je bil pokojni car trden zaščitnik vesoljnega miru, za vzdržanje katerega je nastopal vse svoje življenje z vso silo svoje mogočne osebe. Evropa mu je hvaležna zato, in po vsem pravu mogel je vzvišen njegov naslednik prijaviti to svojim podanikom. Tudi mi častimo spomin pokojnikov kot utelešenje miru in veseljem pripoznavamo, kot njegovo ostavšino, da je dal blagosti miru svojemu narodu in s tem vsem civilizovanim narodom sveta. — Vi gospōda ste dokazali vaše sporazumljenje z mojimi besedami s tem, da ste se dvignili raz sedeže ter zaključili s tem, da se vpiše ta izjava žalovanja v večni spomin v službeni zapisnik.“ (Živahno odobravanje).

Jedva pa je predsednik završil svoj govor, slišal se je od zadnjih klopij, kjer sedijo člani poljskega kluba, izhajajoči, doneči vsklic: „Jaz protestujem proti tej izjavi v imenu naroda poljskega!“ Ta neomikanec, ki je takó surovo motil svetost trenutka, bil je Poljak dr. Avgust Levakovski. Predsednik ga je takoj zavrnil z vsklikom: „Vi nimate besede; sedaj se ne razpravlja.“ Levakovski je vidno razburjen zopet sedel. Mladočeski poslanci zaklicali so mu: „Niti mrtveca ne spoštujete!“ Posl. Vašatý: „Hujše nego barbarji!“ Posl. Bianchini: „In hočejo biti Slovani!“ (Dolgotrajno vznemirjanje).

Klici: Skandal!) Voditelji Poljakov in malo število prisotnih članov poljskega kluba so se pričeli takoj šepetaje posovetovati o tem dogodku. Govori se, da se ne vsprejme v službeni zapisnik zbornice.

Te dni postavili so se razni poljski listi proti poljskemu klubu in ga hudo napadajo zaradi te manifestacije; a poljski klub sam je le pokaral Levakovskega in še tega morda bi ne bil storil, ako bi ne bil vedel, da Chlumecky je govoril takó na željo cesarjevo. Grof Kalnoky je menda sestavil govor ter ga izročil Chlumeckemu.

Minister notranjih poslov o izgredih v Istri. Minister notranjih poslov, markiz Bacquehem, je v državnem zboru odgovoril zajedno na obe interpelaciji poslancev Kluna in Spinčiča o izgredih v Kopru in Piranu, in sicer je odgovarjal sporazumno z ministrom pravosodja Schönbornom. Opisal je najprvo dogodke v Kopru dné 15. min. m. Istega dné da je imel tamošnji občinski svet izredno sejo, v kateri je bil sklenil protest proti naredbi prizivnega sodišča za Primorje gledé dvojezičnih službenih napisov. Po seji da se je zbralo okolo 150 ljudi pred občinsko hišo, priredivši evgacijo svetnikov in kričaje „*Evviva l'Istria italiana*“ in popevajoč italijanske pesmi. Ljudstvo je demonstrovalo pred stanovanjem slovanskih svečnikov Legovića in Glavine, kričé: „fuori i Croati e Sloveni“. — Protest občinskega sveta da je obustavil upravitelj okrajnega glavarstva.

Zatem je razvil minister, kakó so se vršili izgredi dné 14. m. m. v Piranu. Povedal je, kakó je ljudstvo naprosilo kanonika *Vidalija*, da je vodi k načelniku, kakó je župan res sklical izredno sejo, v kateri so sklenili protestovati proti naredbi, in kakó je v zbornici in pred mestno hišo zbrano občinstvo odobruje klicalo: „*Evviva l'Istria!*“ „*Evviva Pirano!*“ Sklep občinskega sveta da je obustavilo okrajno glavarstvo. Dné 18. m. m. da je dal v Piranu okr. sodec odstraniti vsled naloga prizivnega sodišča za Primorje službeno, samoitalijansko tablo, da dá napraviti na isto tablo poleg italijanskega še slovenski napis. To da je dalo povod drugi demonstraciji, katere se je udeležilo okolo 150 oseb, ki so kričale na sodnega slugo, ki je snemal tablo, in metale kamenje nanj, a ne da bi ga bil kdo pogodil. Občinskih uradnikov da ni bilo videti ob tej priliki. Upravitelj okr. glavarstva v Kopru, doznávši o teh dogodkih, da je odposlal takoj jednega svojih uradnikov v Piran. Ta da je zahteval od župana v Piranu, da odredi potrebno za vzdržanje mira in reda, a župan mu je dal poleg ustne še pisмено izjavo, da ne vsprejme nikakoršne odgovornosti, na to pa je odposlanik okr. glavarstva sam odredil potrebno v zaščito miru. Po nalogu c. k. namestnika v Trstu javilo se je županu v Piran, da njegovo upiranje ni veljavno. Po noči 22. oktobra ponovili da so se nemiri v več meri. Zvečer zbralo se je do 1500 oseb, ki so kričale: „*Viva l'impero, viva l'Austria, viva l'Istria italiana, abbasso le tabelle, in fuori gli slavi.*“ V poslopje okr. sodišča da je ljudstvo metalo kamenje, v hišah kanonikov Fonda in Maraspina pa da je napravila množica mnogo škode. Ob 1 uri po polnoči da je prihrumela z vinom razgreta množica zopet pred sodišče in razbila 74 šip. Orožniki, ki so dotlej le opazovali, šli so sedaj z bajonetom v roki proti demonstrantom, zagrozivši se, da bodo streljali. Na to da se je ljudstvo polagoma umaknilo. Doznávši o teh dogodkih c. kr. namestnik, odposlal je v Piran četo vojakov in pol. komisarja dr. Hoheggerja. Ta da je

opomnil župana na njegovo dolžnost, toda ta da je odgovoril, da je jedino sredstvo za vzdrževanje mira in reda to, da se obeča ljudstvu samoitalijanska tabla. Hohegger da je izjavil, da ga v to ne more pooblastiti, a župan da je po tem iz svojega nagiba to obečal ljudstvu, ne da bi bil omenil v svojem nagovoru na množico, da ga je dr. Hohegger ali vladin upravitelj pooblastil v to. Vsled te izjave, katero je ljudstvo vsprejelo z velikim zadovoljstvom, zaigrala je godba, razsvetlile so se hiše. Odtlej da je zavladal mir. Istega večera da je ljudstvo skinolo tablo raz tobakarno in jo obesilo na sodišče, drugo jutro pa je izjavil okr. sodnik, da hoče to tablo odstraniti; ker pa sodišče ne more biti brez napisa, da hoče obesiti staro, samoitalijansko tablo. To se je zgodilo med ploskanjem ljudstva. — Svoje poročilo je zaključil minister: da je razvidno iz tega, da župan v Piranu nikakor ni bil pooblaščen izreči dotično izjavo; da vlada ni namerjala s svojo naredbo žaliti italijansko prebivalstvo na Primorskem. Vendar pa mora vlada z vso strogostjo obsojati te izgredne, in da je odredila potrebno v vzdrževanje miru in reda, pričakujoč, da se tamošnje prebivalstvo vzdrži daljnjih izgredov. S svoje strani je vlada trdno odločena ščititi ugled državne oblasti.

Interpelacija zaradi Istre. Poslanci Spinčič, Alf. Coronini in tovariši so v seji od 31. okt. v dopolnjenje poprejšnjih interpelacij stavili še jedno obsežnišo interpelacijo. V tej so važni zlasti dnevi dogodkov in poročil, ki kažejo na poseben načrt in dogovor med italijansko stranko in celó na zvezo z zunanjimi listi. Kajti kar se je n. pr. dogodilo danes v Istri, priobčili so jutre zjutraj uže listi v ital. kraljestvu. V tem pogledu pravi interpelacija od 31. okt.: „Kaže se, da se je Piran po poprej določenem načrtu odbral kot mesto, katero naj bi tisto kot prvo uprizorilo akcijo proti dvojezičnim napisom, da bi dosegli cilj z „dejanji“, da bi potem mogli reči, kar so uže izrecno naglašali ital. listi, da to, kar se je dalo Piranu, bi se ne odtegnilo mirnim mestom, in da bi na tak način zaprečili izvršenje naredbe.“ Potem kaže interpelacija, kakó so nekateri vladi blizki Dunajski listi proteste s hudimi izrazi proti Hrvatom in Slovincem ponatiskavali iz „*Il Piccolo*“, „*Il Piccolo della sera*“, „*L'Indipendente*“.

Piranski dopisnik „*L'Indipendente*“ se v tem listu od 14. okt. seživlja na oster članek istega lista od 9. okt. proti naredbi; ta članek se je zaključil z besedami, da „mora šepetanje prenehati“, in da so protrebna *dela*, in pravi izrecno: Ta članek je tu (v Piranu) napravil največi vtis, se je odobral od vseh, takó da je njemu treba pripisovati izvor velike, slavne in častne demonstracije (dne 14. okt.)

„*Gazetta di Venezia*“, ki se mnogo čita po Istri, čitamo med drugim: „I militari giunti a Pirano furono accolti da manifestazioni ostili e da minacce. La popolazione accorsa sul molo tentò d'impedire lo sbarco. Le donne con i bambini in braccio si avanzarono contro la truppa.“ „*Il Messaggero* v Rimu piše, da v Piranu so avstrijsko četo sprejeli s klici: „*Viva l'Italia!*“ „*Abbasso le armi austriache!*“ „*Morte ai Croati!*“ Interpelanti so priložili interpelaciji tudi poziv do Istrancev od „*Circolo Garibaldi*“ — sezioni istriane, podpisan od „*Comitato esecutivo*“, Dall'Istria Ottobre 1894. Ta poziv obseza tudi naslednje besede, ki so dovolj soglasne z besedami „*L'Indip.*“, in so: „... le proteste platoniche nulla giovano. Voi dovete agire, e resoluta-

mente agire, alla forza opponendo la forza, alla violenza la violenza . . . *

Potem povdarja interpelacija, kakó kasno so začeli ostreje postopati proti pisanju ital. Tržaških listov, in kakó so še le pozno začeli preiskovati izgrede. Gledé na vse to vprašajo interpelanti: Ali je c. kr. ministerstvo voljno, po nepristranskih organih natančno pozvedovati o tablah na Primorskem, pri tem pa preiskovati postopanje ondodnih c. kr. gospodk in njih organov, zlasti tudi gledé na ščuvajoče delovanje novin in po rezultatih tega ukreniti potrebno, da se zadosti zakonitosti in pravičnosti.

Mladočeška drž. poslanca dr. Kramář in Engel sta šla na Dunaju k ruskemu poslaniku izraziti v imenu češkega naroda sožalje ob smrti Aleksandra III. Poslanik jima je ginen odgovoril, da sporoči to izražanje carju Nikolaju II.

Manifest carja Nikolaja II. Aleksandroviča se glasi: „Po nezapodljivem sklepu Božjem prestalo je dragoceno življenje mojega iskreno ljubljenega očeta-carja. Težka njegova bolezen ni se hotela umakniti niti pred umetnostjo zdravnikov, niti pred dobrodejnim podnebjem na Krimu. Dne 20. oktobra t. leta preminol je v Livadiji, v krogu svojcev, v naročju carice in v naročju mojem. Naše žalosti ni možno izraziti v besedah, ali razumelo je bode vsako rusko srce, in uverjeni smo, da ga ni mesta v vsej veliki državi, kjer ne bi točili gorkih solz za carjem, ki je bil prerano zvan s tega sveta, ki je ostavil zemljo svojo, katero je ljubil z vso silo svoje ruske duše, in katere blagostanju je bil posvetil vse svoje življenje, ne da bi se pri tem oziral ni na svoje zdravje, ni na svoje življenje.

Tudi daleč preko mej Rusije ne bodo mogli drugače, nego da bodo slavili spomin carjev, v katerem sta bila poosobljena resnica in mir, in kateri v svojem življenju nikdar ni prelomil dane besede. Toda zgodi naj se volja Vsemogočnega!

„Tolaži naj nas zavest, da je naša žalost, žalost vsega ljubljenega naroda, in ljudstvo naj ne pozabi, da je trdnost svete Rusije v nje jedinosti z nami in v nje neomejeni udanosti do nas. Mi pa se spominjamo ob tej žalostni, toda slovesni uri, ko zasedamo pradedni prestol države ruske in z isto nerazdružljivo spojenega carstva Poljskega, velike knježevine Finske, oporoke našega preminolega očeta, in nadahneni z isto oporoko, storimo pred obličjem Najvišjega sveto obljubo, da bomo imeli vsikdar pred očmi kot jedini cilj mirni razvoj, moč in slavo drage Rusije in osrečenje vseh naših zvestih podanikov.“

Car Nikolaj je rojen 26. maja 1869. in je dobro vzgojen. Kakor znano, je pred leti prepotoval Azijo. Mnogo ne vedó o njem, kakenga mišljenja je prav za prav. Ali manifest njegov obeta ugodno. Nadejajo se, da bo hodil po stopnjah svojega velikega očeta. Tolažbo imajo Rusi tudi v tem, da dandanes je v narodu, v inteligenciji večja in jasna zavest o zvanju Rusije. Ta inteligencija bode pomagala novemu Gosudarju Imperatorju, da bode sukal srečno podedovano žezlo.

Ob smrti Aleksandra III. tekmovali so vladarji in vlade najrazličnejših držav v izražanju in poročilu sožalja. Na prvem mestu se je v žalost zavila Francija. Car Nikolaj II. se je neposredno zahvalil predsedniku francoske republike, in iz tega izvajajo, da se bode on držal dosedanjih odnošajev med Rusijo in Francijo. Nikolaj II. se je zahvalil pa tudi Koburžanu; o tem zopet

sodijo ugodno za Bolgarsko, oziroma za princa Ferdinanda. K pogrebu, ki bode sredi tega meseca, pošljejo vladarji znamenite namestnike, oziroma udeležijo se pogreba nekateri vladarji sami.

V madjarski zbornici so se hoteli tudi skrajneži znesti ter so izbruhali svoje sovrašтво nasproti Rusiji. No madjarskim šovinistom, kakor poljskim, bode to le na škodo.

Skupština neodvisne stranke je bila dne 25. oktobra v Zagrebu. Sešlo se je bilo kakih 400 rodoljubov iz raznih krajev Hrvatske. Skupština je potrdila stari svoj program v smislu hrv. drž. prava. Sprejela se je potem resolucija o organizaciji stranke, jednako resolucija *proti* civilnemu zakonu in naposled resolucija o spomeniku dr. Račkemu.

Demonstracije v Zagrebu. Razpor med strankama hrvatske opozicije je uže tolik, da so bile dne 25. m. m., kakor javlja „Hrvatska“, demonstracije. Demonstrantje so klicali „živio Starčević! živio Frank! Doli s Slavosrbij!“ itd. Pred stanovanjem dr. Mazzure so demonstrirali žvižgaje. Demonstrante so razporedili stražarji.

Hrvatje v Dalmaciji in pa razpor v opoziciji. „Katoliška Dalmacija“ objavila je te dni vrsto važnih člankov v namen, da ublaži razpor, ki so je pojavil med strankama hrvatske opozicije. Rodoljubni namen „K. D.“ podpiral je i „Narodni List“ v znamenje, da je želja vsega hrvatskega naroda v Dalmaciji, da bi se stranki opozicije sporazumeli in zjedini.

20letnica Zagrebškega vseučilišča. Dne 19. m. m. minolo je 20 let, odkar sestaje vseučilišče v Zagrebu. V začetku imelo je vseučilišče 15 rednih profesorjev, 6 izrednih in 4 docente. Vseh profesorjev je bilo doslej na tem vseučilišču 87; od teh jih je umrlo 13, 2 sta postala nadškofa, 4 kanoniki, 2 sekcijnska načelnika, 11 jih je prestopilo v druge službe, in 4 so bili upokojeni. Doktorjev je promovalo to vseučilišče uže 176 (6 bogoslovja, 25 modroslovja in 145 doktorjev prava). Prvo leto je bilo vpisanih na tem vseučilišču 205 rednih in 85 izrednih slušateljev.

Slovenci na Dunaju. „Podporno društvo za slovenske velikošolce na Dunaju“ ima danes, 10. nov., občni zbor. Odbor tega društva je razdelil ta mesec med 40 ubogih in vrednih velikošolcev 156 gld., 7 prošenj pa je moral odbiti. Darove vsprejema društvo blagajnik vč. g. dr. Fr. Sedej. c. in kr. dvorni kapelan in ravnatelj v Avgustineju, Dunaj, I. Augustner-Str. 7. — Takisto je danes zabavni večer slovenskega kluba na Dunaju, in sicer s petjem in godbo. — „Slovenija“, akadem. društvo, izvolivši si odbor za zimski tečaj, je uže začela delovati. Sedaj, ko so posledice razpora na Kranjskem zadele tudi ob Dunajsko slovensko dijaštvo, ter se je vstvarilo še društvo „Danica“, treba je, da „Slovenija“ združuje dijake na podstavi starih, dobrih tradicij in pa pri pospeševanju slovanskega duha; „Slovenija“ ima sedaj za vse svoje ukrepe in korake še večjo moralno odgovornost, nego v prošlosti. Mi se nadejamo, da dijaštvo v večini razume pravi slovanski kulturni program, in da se bode tega tudi držala. V tem smislu jej želimo vspešnega delovanja in oživljenja še neprobujenih ali mlačnih členov.

Imetek slovaškega gimnazija v Turč Sv. Martinu. Te dni objavilo je poverjenstvo za gimnazij v Turč. sv. Martinu izkaz o nabranem denarju za ta zavod. Imetka je 91.704 gld. 48 nvč., in sicer v gotovem denarju 22.476 gld. 26 nvč. in v podpisanih za-

ložnicah 69.228 gl. 22 nvč. Poverjenstvo je predložilo račun predstavljenemu distriktu s prošnjo, da ga predloži generalnemu konventu, da bi se mogel skoro otvoriti ta gimnazij.

Položaj Slovakov na Ogerskem. Petrograjski „Kraj“ objavil je te dni pogovor, ki ga je imel jeden njegovih sotrudnikov z jednim vodjo ogerskih Slovakov, dr. Milošem Stefanovičem, odvetnikom v Požunu, o političnem položaju Slovakov na Ogerskem. Dr. Stefanovič rekel je med ostalim: „Jako žalosten je naš položaj, kajti nimamo skoro nikakoršnih narodnih prav. Oggerski zakon izza leta 1869. o osnovnih šolah veleva, da se mora poučevati po vseh šolah, v katerih je naučni jezik slovaški, madjarsčina kot obvezni predmet. Sedaj pa namerjajo osnovati verske šole z madjarskim poučnim jezikom. Take šole so po nekaterih slovaških krajih uže odprte. V pomadjarjenje naših otrok napravili so poseben zakon o državnih otroških vrtcih, kateri se morajo otvoriti po vseh vaseh. Tam vcepijo učiteljice naši deci madjarski duh, predno so otroci še prekorčili šesto leto. V našo srečo se je ta zakon mogel doslej izvesti le deloma, ker nedostaja denarja in učiteljic. Zloglasno severnomadjarsko „Kulturno društvo“ iztrgalo je male otročice iz naročja svojih roditeljev in jih raznarodilo. Kar se dostaja naših mest, nadaljeval je dr. Stefanovič, so slovaška; le uradniki in Židje so Madjari; sploh so pri nas Židje najhujši madjarski šovinisti, zato pa je v narodu razširjeno protisemitsko mišljenje. — Na vprašanje dopisnikovo o zvezah Slovakov z drugimi narodi, odgovoril je dr. Stefanovič, da Slovaki nimajo z oggerskimi Malorusi nikakoršne zveze, nasproti pa gojijo dobre odnošaje z Romuni in Srbi. „Naš program, rekel je dr. Stefanovič, je narodna samouprava, toda zadovoljni bi bili tudi, ako bi vlada uvedla slovaški jezik po slovaških okrajih v šole in urade. Ako bi nam Madjari dovolili to, bi se uže našel kak modus vivendi med njimi in nami. Doslej pa ni nadeje, da bi se to zgodilo, kajti dandanes občutimo le surovi pritisk brutalnega in nepopustljivega madjarizma. Ta pa živi od milosti Dunaja. Da ne bi bilo te podpore, bi se kmalo spremenili odnošaji. Dandanes ni med Madjari niti jedne stranke ali osebe, ki bi se ozirala na pravične zahteve nemadjarskih narodov. Za sedaj ne vidimo nobene poti, ki bi nas vodila iz žalostnega našega položaja, a tudi nimamo nikakoršne nadeje, da bi si mogli priboriti človeško narodnostno eksistencijo“.

Proslava poljske vstaje. V Levovu namerjajo, kakor vsako leto, tudi letos slaviti obletnico poslednje velike poljske vstaje. Slavnost se bode vršila dne 29. t. m. v tamošnji „Sokolski“ dvorani. Poljaki vedno jednaki!

Črna Gora. Dne 22. okt. st. st. je izšel „Глас Црногорца“ v posebnem izdanju, črnoobrobljenem, na katerem knez Nikola poroča narodu vest o smrti carja Aleksandra III. Knez s pretresajočo besedo pravi med drugim: Vsemogočni Bog, katerega sveta previdnost je nedosežna, pozval je v svoje naročje mojega in vašega najboljšega prijatelja i pokrovitelja. Ta tužna vest pretresa ne samo mene i vas, nego ves svet, vse človeštvo, ker se je veliki pokojnik bil rodil za dobro in mir sveta. Človeka, miropomazanika Božjega, historija sveta ne beleži, koji je kot on posvetil svoje srce, svoj život, svoje misli, svoje neizbrojno orožje z večjo voljo prosvete bjaglnji človečanstva; a v isto dobo historija Slavjanstva ne pozna vernejega nosilca in vršilca misli slavlanske. Za njim se ne obleče v črno samo Rusija, samo pravoslavje, samo ožaloščeno Slavjanstvo; za njim se v črno zavije vsaka ljudska duša, koja veruje v Boga, koja ljubi mir. Črnogorci! To strašno izkušnje, katero je zadelo svet v obče, a naposled Rusijo i Črnogoro, združeno z Rusijo po jedni slavlanski

misli, jedni pravoslavni veri in dobrotah vekovnega pokroviteljstva, pretrpite kot kristijani. Čast je človeštvu danes, čast je rodu slavlanskemu, ki je rodil tako velikega sina, kakoršen je bil Aleksander III. Čast je in pohvala veliki Rusiji, da je bil njen car blagi zaščitnik miru in dobrega sveta. Čast je nam Črnogorcem nepozabna in neocenljiva ljubav i pokroviteljstvo njegovo. Blago duši velikega carja, ker nikdor ni učinil toliko dobrega, kakor on! Bog, ki daje cesarje in korone ovenčava danes dično glavo mladega carja, Nikolo Aleksandroviča, s korono praotcev. Črnogorci! Kaj je bil car Aleksander III. za mene, veste vsi! Kaj izgubim jaz z njim, to morete misliti. No hvala Božjej previdnosti, car Nikola kot dostojen sin, veren roditeljskim amanetom, on meni in mojemu sinu ohrani blagovoljenje, ljubav in pokroviteljstvo, v kojoj smo bili pri bogopočivšem njegovem roditelju. Blagoslovljen bodi spomin velikega carja! Naj živi car Nikola, naj živi Rusija!

Židje o pokojnem ruskem carju. Jeden sotrudnikov Pariškega „XIX. Siècla“ vprašal je adlatusa Pariškega vrhovnega rabina Zadora Khana, Lewyja, kaj je dovedlo vrhovno glavo francoskih Židov do tega, da je odredil molitve za pok. ruskega carja. „Milosrdje, odgovoril je Levy, pozablja proganjanja! Vrhovni rabin hotel je dati vzgled tega milosrdja vsem vernikom, ko je iz lastnega nagona odredil molitve. V ostalem je car Aleksander III. gledé na Žide delal po svojem osvedočenju. Zaradi tega nihče ne sme napadati njegovega značaja. Pred vsem pa smo pomislili, da je bil pokojni car prijatelj Francije, in da nam je bilo njegovo življenje dragoceno v interesu naše domovine“.

KNJIŽEVNOST.

Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko. 1894. Vsebina 5. seš.: 1. S. Rutar: Grobine pri Sv. Luciji blizu Tolmina. (Konec). 2. Dr. Fr. Kos: Regesti k domači zgodovini. (Dalje). 3. Janko Barle: Še jedno poročilo o zmagi pri Sisku l. 1593. 4. A. Koblar: Črtice o kapucinskih samostanih štajerske provincije. Potem več „malih zapiskov“.

Slovanska knjižnica Gabrščekova v Gorici je posvetila 28. snopič 50letnici rojstva Simona Gregorčiča. Obseza 110 str. in je na prodaj po 15 kr. Prvih 28 strani je odmerjenih ponatisu raznih glasov, oziroma ocenjevanj našega pesnika; tudi je ponatisnena Funtkova pesem, v kateri, v spomin 50letnici posvečeni sestavi označuje pesnikova dela. Od 29. do 105 str. pa so razvrščene odbrane pesmi Gregorčičeve, z namenom, da bi se po nizki ceni med narodom razširili biserji Gregorčičeve poezije. Naposled je priobčenih nekoliko čestitek, katere, razun 2 pisem, so bile odposlane slavlencu vse brzojavno. Ta snopič „Sl. knjižnice“ pomenja zares krasen dar narodu, ker le s posebnim dovoljenjem se je moglo tiskati toliko število najlepših pesmij za nizko ceno. Zato je nadeja opravičena, da si narod na široko prisvoji toliko dragoceno knjižico.

Ivan Mažuranić. Smrt Small-Age Čengijića. Pro-tumačio F. Cherubin Segvić. U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare. 1895. Vel. 8, pp. 58. Avtor se je prvi lotil vsestranskega razlaganja znamenite Mažuranićeve pesmi. To tolmačenje, prikrojeno po metodi klasiške filologije, dojde sosebno dobro celó Hrvatim in Srbom samim, v še večji meri pa ostalim Slovanom, ki ne poznajo takó na tanko zgodovine, zemlje, oblik in besed jugoslovanske

narodne in umetne poezije. Dijaštvo bode radostno proučevalo to knjižico.

„*Prosvjeta*“, list za zabavu, znanost i umjetnost. Broj 21. t. l. obseza med drugim: Omer-beg i Aiša. Slike iz sarajevskega života. Napisali Osman-Aziz. (Svršetak). — Naše slike iz Boke. — Skupina Rendićevih radnja. — Zaboravljenim. Spjeval S. Gregorčić. Preveo dr. A. Harambašić. V „Listku“ označuje F. Selak, slovenski rojak, znani estetiški kritik, Simona Gregorčiča „prigodom petdesetгодишнице“. „*Prosvjeta*“ izhaja II. leto v Zagrebu, bavi se o svetovni in specijalno slovanski književnosti, ima obliko velikih ilustrovanih listov drugih narodov, prinaša mnogo krasnih slik, izhaja po dvakrat na mesec ter stoji vse leto 7 gld.

„*Slovenské Pohľady*“, znameniti slovaški „zabavno-poučni“ mesečnik ima v letošnjem 11. sešitu med drugim: Kral Gabriel Bethlen v Kremnici. Obrazky zo XVII. storočia. Podává Pavel Křížko. (Dokončenie). — Pokyny národno-hospodarské . . . s rozpomienkou na Ondreja Červenáka „†“. — Stopy tureckého hospodarenia v Trenčiansku v XVI. a XVII. storočí. Dla pôvodných protokollov trenčianskych ev. seniorátov podáva. I. L. Holuby. — Našej dediny. Rozprávky. Spisuje Terezia Vansová. — Literatura. Itd. Uže samo iz naslovov navedenih spisov je možno soditi na važnost razprav in njih predmetov. „*Slovenské Pohľady*“ obsežajo po 4 tisk. pole sešit stoji na vse leto 5 gld. Naročajo se pri administraciji v Turčanskem Sv. Martinu (Turóc-Szt.-Marton (Ogersko)).

Ottova Laciná knihovna narodni je v 39. in 40. seš. završila zanimivo knjigo „Z pražského ovzduší“ ter pričela v seš. 41—43 „Naladové povídky“, katere je spisal Fr. X. Svoboda; v prvih 4 seš. je daljše delo: „Vně samoty“. Ta knjihovna stoji 10 kr. sešit (64 str.) Vítov Robeneec. Historická povídka z XIV. stol. od I. Brauna. (Sbirka spisuv pro mladež „Vlast a Svět“ č. 6) C. 70 kr.

Zpěvník Ivana Buriana od Svatopluka Čecha. C. 60 kr. Nakl. Fr. Topiče v Praze.

Jos. Korěnského Cesta kolem světa. Tako se zove obsežno delo, katero je sestavil znani češki potnik Jos. Korěnsky. V Krasni opravi je začelo delo izhajati v zalogi I. Otty v Prazi. Seš. stoji 30 kr. Vse delo izide v 2 zvezkih, vsak v 20—25 sešitih. Naroča se pri založniku v Prazi ali pa po knjigarnah.

Litewsko-lotewsko-polsko-rossyjski slownik. Ks. Miežinis. Tilsit, 1894. 8° 292 pp. C. 4 gld.

Z různých paměti. F. Procházka. Díl I. Brno, 1894. I. Barvič. 8° 265 pp. C. 2 gld.

Rozhledy, sociální politické a literární. Vydává a rediguje Jos. Pelcl. Ročník IV. 1894. Číslo 1. Obsah: Ivan Vorel: Osa sociálního statutu. — F. V. Krejčí. Nové proudy a dekadence. — H. V.: K politickému našemu programu. Itd. Potem različni razglédi. — Razhledy izhajajo 25. dne vsakega meseca v sešitih 4 tisk. pol. Naročnina za 1/4 l. 1 gld. 30 kr., na vse leto 5 gld. 10 kr. Kakor smo omenili uže večkrat, „*Rozhledy*“ so zaresen list, ki razpravlja znanstveno in temeljito razna vprašanja naše dobe.

Русская Библиотека. Издание П. Н. Пелеха. Выпуск VIII и IX. 1894. Obseg: „Пресыщеніе и наказаніе“ Романъ М. О. Достоевскаго. Kakor znano, je tudi to delo velikega ruskega pisatelja znamenito, in je nova zasluga Pelechove knjižnice, da je začela priobčevati za majhno ceno ta roman. Руск. Б. stoji za vse leto 2 gld. 40 kr. ter podaje najboljša dela prvih ruskih pisateljev, zajedno prilaga tolmačenje razločnojočih se besed na maioraskem jeziku. Naročuje se pod adreso: Издательство „Русской Библиотеки“ во Львовѣ, Бляхарская ул. 13.

Южно-славянскія сказанія о Кралевицѣ Маркѣ въ связи съ произведеніями русскаго былевого эпоса. Сравнительныя наблюденія въ области героическаго эпоса южныхъ славянъ и русскаго народа. М. Халанскій. Варшава, 1894. 8°. 479 pp. Cena 8 rub.

Учебникъ русскаго гражданскаго права. Т. Ф. Шершеневичъ. Казань, 1894. 8°. 615 pp.

L'Anarchie passive et le comte Léon Tolstoi. M. de Manacéine. Paris 1894. 12°, 160 pp. 1 gld. 20 kr.

Poziv na predplatu.

P. n. gospodine! Naumio sam izdati sbirku svojih što tiskanih što netiskanih pjesama pod naslovom: „S dalmatinskih žala“. Knjiga će po prilici biti od kakovih 150—170 stranica, a zapadati će 80 novč. Tko se želi predplatiti na tu sbirku, neka što prvo pošalje novac na me pod adresom: Dinko Sirovica, — Zlošela (pošta Tiesno kod Šibenika) Skupim li dovoljan broj predplatnika, knjiga će ugledati svjetlo do Božića. Preporučujuć se čitalačkome občinstvu, ljubiteljima hrvatske liepe knjige, a osobito cijenjenom učiteljstvu u pokrajini i van nje, nadam se, da će me u prvom mom pokušaju dragovoljno pod pomoći. S poštanjem. U Zlošelim, 1. studenoga 1894. Dinko Sirovica, pučki učitelj.

Opomnja upravnistva. Nekateri naročniki, kljubu večkratnim opominom, tudi pismenim, niso še poravnali naročnine od prejšnjih let. Drugi so obečali plačati, obroki so pretekli, a svoje dolžnosti le niso še izpolnili. V Trstu pa, kljubu prošnji, da bi nam poravnali naročnino po *nakaznicah*, ozira se le malo naročnikov na našo željo. Na vse strani prosimo, da bi prejšnjo in letošnjo naročnino poravnali vsi, ki niso še storili tega — Tekom decembra meseca naznanimo dolgove tistim, kateri ne vedo več, koliko so še dolžni.

A. M. u Zagreba. Treba popraviti: I ako stih počinje ne nagašenom slovom . . . Istotako: jambima (ne: jambine). Evo Vam nekoliko dobrih primjerâ: A] što te nosi || na primete bojne U] noći, ljubo, || kad se zvijezde šeću? — Ne,] nema ruže, || Voreštanka što je, Ni] drugud takvi || ne rude klinčasi. — Nu] oni šute, || šute mramorkome; A] živi neće || da čuju o tome. *Palmoci*

Dr. Tr.

Popravki k 20. št. „Sl. Sveta“. Na 1. str. na desni 3. v. zg.: češki *fevdalci* n. poslanci. V pesmi „Сердце Сирота“ zadnja kitica: *здравъ n. здѣсь*; v pesmi „Впередъ“ 2. kit. 1. v. čitaj: Впередъ должны мы все идти; 4 kit. 3. v.: *всѣмъ кому*; 5. kit. zadnja vrsta: *прямю*.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrto leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrletno 90 kr. — Posamične številke po 18 kr. Zunaj Avstro-Ogerske na leto 5 gld. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Molin grande št. 2 (konec ulice Stadion).